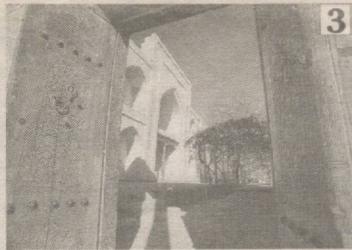

**ХОРАЗМДА БИР
ТҮЙ БҮЛДИ...**

**БУХОРОДА ЗҮР
УСТА БОР**

**АЁЛ КИШИ
ОТГА МИНСА...**

ЕГАНИН ОШ ДЕМАНГ...
Бева аёлнинг боши тошданлиги
ростмикан?

11

Оила

Газета 1991 йил 1 сентябрдан чиқа бошлаган

жамият

7 (901) сон

5 – 11 февраль 2009 йил

Web-site: oilavajamiyat.uz

Суйима Фаниева:

**Ёзма адабиётда
Навоийнинг севгилиси
ҳақида ҳеч қандай
гап йўқ.**

Садриддин Айний: «Навоийнинг Гул ёки Гули исмли севгилиси бўлган, лекин у эрта вафот этган ёки ўзининг севганига турмушга чиқиб кетган, Навоий мана шу муҳаббатига садоқати боис уйланмай ўтган», дейди. Айний домла Навоийни жуда яхши билар эди. Ҳазрати Бобур ҳам «Навоий уйланмаган», деб ёзди.

Бу саволга жавобни Ҳазрат асарларидан қидирish kerak. Мен худди шу мақсадда шоир асарларининг жуда кўп ўринларини белгилаб кўйибман. Гул тимсолини Навоий шеъриятда қандай тасвирлайди? Айтайлик, гул сўлади, Навоий эса «Гул қасал» дейди. Ҳаётда «Гул қуриди» дейилади. Навоий эса «Гул адам дунёсига кетди, Мен нолон булбул бўлиб қолдим», дейди. Гул образларини йигиб-йигиб туриб бир байтга кўзим тушди:

**Воқиф ўлким, даҳр дехқони
сенинг қасдингдадур,
Исмин онинг Гул қилиб...**

– дейди. Мана буни энди анчайин очиқ эътироф, дейиш мумкин.

Навоийнинг севгилиси бўлган, унинг исми Гул ёки Гули бўлган, дейишади. Ҳалқ оғзаки ижодида бу исм ва унинг варианatlари бор. Бир нарса аниқки, Навоий қаттиқ севган, агар шундай бўлмаса, унинг ижодида муҳаббат мавзууда шундай гўзал асарлар яратилмаган, руҳиятидан отилиб чиқмаган бўларди. Ўзимнинг изланишларимдан келиб чиқиб, айни шу мавзуда бир рисола ёзишини ният қилиб кўйганман, шояд бу орзуга ҳам эришсан...

4-бет →

**Дада, турмушга чиқмаган қизни нима
дейишади, ўзи олтита ҳарф экан?..**

14

Бизга қанча йод керак?

15

**Пойлоқчиликдан юракда уйғонган алланечук
ҳислар аёлга она, опа, сингил дея қарашга
йўл берармикан?**

16

**Азиз замондош! Қўлингизда турган
автобус чиптасини йўлга ташлашдан,
ўзингиз ҳар куни босиб ўтадиган тупроқقا
тупуришдан аввал, бир нафас тўхтанг.**

3

**Қизингиз спорт билан
шуғулланадими?**

5

**Дада, турмушга чиқмаган қизни нима
дейишади, ўзи олтита ҳарф экан?..**

14

Бизга қанча йод керак?

15

**Пойлоқчиликдан юракда уйғонган алланечук
ҳислар аёлга она, опа, сингил дея қарашга
йўл берармикан?**

16

ХОРАЗМДА БИР ТҮЙ БҮЛДИ...

САФАРБОЙ, БАХТИЁР, УМРБЕК... Улар дүнгөт келишганида ота-оналари кувониб, «уч оға-ини ботирларимиз бор», дейе кувониб, жигарбандларини эркалатишар, кунут келажагини ўйлаб, жон-дилдан қайтуришар эди. Камолини кўриши оруз қилишарди. Афсуски, тақдир деганлари бешафкат экан. Қодирберган Юсупов ҳам, Маряжон Султонова ҳам оғир касаллик туфайли бевакт дунёдан кўз юмишиб. Вояга етмаган фарзандлари етим колишиб. Чинакам инсонийлик ана шундай лаҳзаларда — бошга ташвиш, мусибат тушганида билинада экан. Кариндошлар етимларни ўз қарамогига ололмасликларини айтишиб.

Учловон меҳрибонлик уйида меҳр кўрди, оқибат кўрди. Меҳрибон устозларидан илм олиб, касб-хунар коллежларида ўқиб, хунар эгаллашиб. Сафарбой ҳозир Чирчик шаҳрида яшайди. Тадбиркор. Ҳовали-жойли, оиласи. Бахтиёр эса Тошкент олий ҳарбий билим юртими тугаллаб, ҳарбий қисмда зобит бўлуб хизмат қўлаёттири. У ҳам ўз баҳтини топди. Кенжа инилари Умрбек жисмоний тарбия ўқитувчи мутахассислигини эгаллаб, спорт мактабида ишлапти. Яқинда унинг ҳайтида ҳам унтилас масофа воеҳи бўлди. Янгиобод шаҳарчасида энди ишга тушган «Каландар ота» тўйхонасининг очилиш тантанаси Умрбек ва Дијоромхонларнинг баҳт бўйи, висол оқшоми шодиёнларига кўшилиб кетди.

Файзли давра. Тўкин дастурхон. Самимий дил изҳорлари. Соз - сухбат. «Ниҳол» мукофоти совриндорлари Муродбек Киличев, Сарвиноз Курёзова ва бошқа хоразм-

лик таникли хонандалар, раккосаларнинг дилбар кўшиклиари, ракслари... Ҳаммаси беминнат.

— Дунёда кўнгли ўксик инсонни кўллаб-куватлашдан ортиқ бахт борми, — дейди тўйи ташкилотчиси, Меҳрибонлик ўзи дирек-

«Машъял» маҳалласидан ҳам меҳмонлар келишиди.

Ҳа, бу тўй чиндан ҳам миллатимизга хос меҳр-оқибат, қадим кадриятларнинг чина-кам рамзи бўлди. Тўйда иштирок этган хорижлик саёхлар бу қадар меҳмондўстлик,

**Чинакам
инсонийлик
ана шундай
лаҳзаларда —
бошга ташвиш,
мусибат туш-
ганида билинада
экан. Кариндош-
лар етимларни
уюз қарамогига
ололмаслик-
ларини айтишиб.**

тори, Ўзбекистон Қаҳрамони, Олий Мажлис Сенати аъзоси Валентина Пак. — Етимлик нималигини билмай бағримизда ўсиб-улғайган Умрбекнинг тўйи чинакам ўзбекони нақдият, меҳр-оқибатнинг ёрқин тимсоли бўлди. Тўйни чиройли, бекаму-кўст килиб ўтказища «Бинокор» маҳалласи, 97-мактаб-интернат, спорт мактаби, туман прокуратурия жамоалари саҳоват кўрсатиши. Уларга ташаккур! Уч оға-ини тақдирни билан ҳамиша қизиқиб, хабарлашиб турган Урганч шаҳридаги уч паҳлавон туғилган

инсонийлик, ўзаро қадр-қиммат баландлигидан ҳайрат ва ҳавас билан ўтиришиб.

Никоҳ кечасида Хива тумани юқими Д. Оллакулиев Умрбек ва Дијоромхонларни кутлаб, уларга уч хонали янги ўнинг калитини топширди. Ҳомийлар эса янги оиласи гилам ва бошча ўй-рўзгор жиҳозлари, буюмлари совға қилишиб. Ожиза ҳалфа кўйлаганидек, бир тўй бўлди олам колди ҳайронга...

**Абдулла САФОЕВ,
Хоразм вилояти.**

ТАРБИЯНИ ЎЗГАДАН ЭМАС, ЎЗИМИЗДАН ЎРГАНСИН

ни хавотирга солди. Чунки йигитнинг конида ОИВ(ОИТС) вируси мавжудлиги аниқланди. Вирус ёш она ва унинг қорнидаги ҳомиласига ўтмаған бўлсин-да, деган ташвишдан томонлар ҳавотирга тушшиди. Айниқса, бу союз ҳабар шошқалоқлик билан иш тутган келинингнинг ота-онасини қанчалар эсанкирати қўйганлигини тасаввур килин эмас...

Ҳа, бу бирор чет эл матбуотидан олинган кўйирма эмас. Шундук ёнгинашимизда рўй берган воеҳа. Шунга ўкшаш ҳолатлар юз берганлиги учун ҳам ёшпарни тиббий қўриқдан ўтказиш масаласи буғуннинг долзарб муаммоларидан бўлиб колмода. Тошкент вилояти, Бекобод шаҳар ФХДЭ бўлими мудираси, олий тоғифали ҳукукшунос Малика Шарипова мазкур масаласи юзасидан кўидаги мuloхazalarни билдири:

— Ўзбекистон Республикаси

Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августрда никоҳланувчи шахсларни тиббий қўриқдан ўтказиш тўрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги 365-сонли қарори ижросига айрим ёшпарниш, ҳатто уларнинг ота-оналари ҳам бефарқ

қараётган ҳоллар учрайти. Иложи борича, унга риоя қилимаслик, четлаб ўтишга интиши бор. Айниқса, кариндош-урулар орасидаги қуда-андачилек, ўзбекона андиша, тўй тутунча томонларнинг белгиланган ҳуқуқи мебўларга амал қилиш масаласига номигана қараш ниҳоятда ачинарли. Тўй бўлиб ўтгандан кейин эса...

Қизларни оиласив турмушга тайёрлашни фақат оналар зиммасига ташлаб қўлишининг натиҳаси кўпинча салбий оқибатларга олиб келмокда. Бугунги оналар рўзгор аравасини эрлари билан баравар, ҳатто улардан да кўпроқ тортишаги. Табиийки, бундай шароитда киз болалар тарбиясига ёзтибор сусади. Бундай ҳолатни кийиниш, юриши-тириши, мумона маданиятида ҳам кўриш мумкин. Келгусида оиласив турмуш ҳақидаги тасаввурларимизда тасодифий таниш-билишлар орқали шаклланниб қолаётгандай назаримда. Улар ахлоқ-коидаларини оиласидан эмас, кўчадан олишига мажбур бўлишияти. Зеро, улар тарбияни ўзгаларадан эмас, ўзимиздан ўрганишисин. Бу борада ҳалқимиз орасида миллий меросимига асосланган мустаҳкам пойдевор бор. Аксарият ота-оналар бундай анъаналарни яхши билишса-да, ўз вақтида амал қилишга ҳафсаласи етмайди. Оқибатда кейин кўйиб қолади.

Ёшларга тиббий қўриқнинг афзаликларини тушунтириш

максадида шаҳримиз хотин-қизлар кўмитаси, «Оила» маркази билан ҳамкорликда мактаб ва коллежларда ҳафтанинг муайян кунларида тарбиғот ишларини олиб бораётмиз. Ёшларимиз бундай учрашувларда турли мутахасислар, кўпинча кўрган онахонларимизнинг фойдалари маслаҳатлари, йўл-йўрүклиридан баҳраманд бўлишияти. Шундай бўлса-да, барбири кўпроқ ота-оналар билан ҳамкорликни сусайтираслигимиз керак. Уларга фарзандлашни кўраётган янги оиласидан пойдёвori мустаҳкам бўлишияти, энг аввало ўзлари ҳам масъулиятли эканликларини тушунтиришимиз зарур. Шу ўринда бўлғуси келин-кўйиблар узару куда-андалар буюк боқалонимиз Амир Темур ҳазратлари айтганларидек: «Ҳар бир ота-она келин-кўйи танлашда кўпроқ, кенгашиб, унинг жисмони ва руҳан соғлиғига қолаверса, рози-ризолигига катта аҳамият беришларни шарт» — деган ҳикмати насиҳатларига амал қилишларини истардим.

«Оила ва жамият» мухабири

Турдиқул НОРМАТОВ

ёзиг одди.

Ошбу разм остида берилётган мақолалар Ўзбекистон мустаҳкам босма ОАВ ва Ахборот агентликларини кўйлаб-куватлаша ва ривожлантириши жамоат фонди томонидан ажратилган грант асосида тайёлланди.

✓ АНЖУМАН

ҚИЗИҚАРЛИ МУЛОҚОТ

Мамлакатимизда соғлом турмуш тарзини яратиш ва шу жумладан, ҳар жиҳаддан мустажҳам, соғлом оиласи шакллантиришга қаратилган кўпигина чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Жойларда бу борада турли учрашув анжуманлар ўтказилётгани яши самара беради. Яқинда Бекобод тумани касбхунар коллежида «Соғлом турмуш тарзи; репродуктив саломатлик ва соғлом оиласи шакллантириш, кариндош-урулар ўтасидаги никоҳнинг салбий оқибати» мавзуиси учрашув бўлиб ўтди. Унда иштирок этган Ўзбекистон хотин-қизлар кўмитаси раиси Нурия Туреева «Репродуктив саломатлик ва соғлом оиласи шакллантириш» мавзууда қизиқарли маъруза килди. Оиладаги тиббий маданият, болаларни ёшлидан соғлом турмуш тарзига ўтираби бориш, бочамактабларда шахсий гигиенага риоя килиш, озодалик, тўғри овқатланыш, кийинши маданияти, ўсмур ёщадаги ўғли-қизларни турмушга тайёрлаш каби масалалар бўйича билдирилган фикр-мулоҳазалар тингловчиларда катта қизиқиши ўтигоди.

Республика скрининг маркази эндохриолог шифокори Дијором Файзибоеva тумға ногиронлик олидин олиш ҳақида тапираккан, бунинг учун ҳомиладорликнинг илк олийларидан бошлаб аёлларнинг скрининг марказларида текширудан ўтишлари кераклиги ҳақида сўз юритди. Бундай асоратларнинг келиб чиқмаслиги учун кариндош-урулар ўтасидаги никоҳларга йўл кўймаслик, ёш келин-кўйларнинг тўйдан олдин тиббий кўриқдан ўтишларини назорат қилиш тўғрисида фикр-мулоҳазаларини билдири.

Соғлом авлонди вояга етказида аёллар, бўлғуси оиласи мурасимиз бўлмиш қизларимизнинг жисмоний саломатлиги мумкин олиши ҳисобланади. Шу боиси шу йилнинг 16 январь куни Оксаройда бўлиб ўтган Болалар спортини ривожлантириш жамғараси Ҳомийлик кенгашининг навбатдаги йилишида Президентимиз томонидан алоҳида эътибор қаратилган масала - қизларни спорта жаб этиш, айниқса, чекка қишлоқларимизда оиласидан тасаввурларида таҳомиди бўлишияти, йўл-йўрүклиридан баҳраманд бўлишияти. Шундай бўлса-да, барбири кўпроқ ота-оналар билан ҳамкорликни сусайтираслигимиз бунарни керак. Уларга фарзандлашни кўраётган янги оиласидан пойдёвori мустаҳкам бўлишияти, энг аввало ўзлари ҳам масъулиятли эканликларини тушунтиришимиз зарур. Шу ўринда бўлғуси келин-кўйиблар узару куда-андалар буюк боқалонимиз Амир Темур ҳазратлари айтганларидек: «Ҳар бир ота-она келин-кўйи танлашда кўпроқ, кенгашиб, унинг жисмони ва руҳан соғлиғига қолаверса, рози-ризолигига катта аҳамият беришларни шарт» — деган ҳикмати насиҳатларига амал қилишларини истардим.

Учрашув юнли мулокот тарзида, қизғин руҳда ўтди. Иштирокчилар ўзларини ўйлантирган, қизиқтирган масалалар бўйича ўзаро фикр алмашдилар.

Ўз мухабири

Хой келин, туринг, тонг отиб көлді. Күча-хөвлиларни супуриши бошланған, - дея хар сахаэр эринмай уйғотишиңи канды құлмайды қышлокнинг зехнилай кайнаңдар.

Келин ҳам құшнайлардан ортада қолмаслик, шу хонадоннинг обрүсини туширмаслик учун, рүмөлни шоша-пиша бошга үраб, юз-құлларини ювади-ю,

узатып, келин туширганман. Са-харлаб хұжайнин иккимиз ишга отланамиз. Келиним мен-дан оддин туриб, күча-хөвлиларни чиннидек килип супуриб күяды. Бақор фасли келди де-гунча күчаларга гул екишна бошлады. Шундай құлмаса, құшни келинлар олдиде уялиб қолади-да. Озодаликка амал қилингандын көп келинде:

ни супуриб олиб, яшикка таш-лаб келді...

Хали ҳәттинг аччик-чучуги-ни, паст-бәландини билмаган фарзандлар баязан ота-онаси-нин мәвкеи, бажарадиган иши-га муносабат билдиришиб: «Энди бу ишни құлмант», деб норозилик билдириган пайтлари ҳам бўлади. Бир куни Мавжуда опанинг кичик кизи: «Ойи, бош-

тонгдаёк ўз иш жой-ларida бўлишлари керак. Айникса, қор ёккан кунлари эртарок келиб одамлар юрадиган йўлаклар ку-ралса, жазира маунларда гул-лар, дараҳтлар сурғорилади. Ҳар ким ўз юмушини билиб-билиб бажаради. Баъзи «одобсиз» йўловчиларнинг улар меҳнати-ни қадрламаслигидан ранжиган

✓ ОРАМИЗДАГИ ОДАМЛАР

— «Истиқлол» майдони атро-фидан то «Пахтакор» ўйноги-ю, Фурқат кўчасигача бўлган худудни тозалаш, ободончили-гига караш сизларнинг зимман-гизда экан. «Истиқлол» саро-ида ўтказилган концерт-томо-шалагра тушганимисиз? - деб сўраймиз Мавжуда опадан.

— Рахбаримиз Тоҳиржон Бувамхаммедов биларни ҳар доим сийлаб туради. Янги йил байрами арафасида циркка,

Кўғирчоқ театрига белуп чипталар бериши. Нева-раларим билан мазза қилиб, томоша кўриб келдик. Бўёғи Наврӯз байрамигача энди иш қиз-гин бўлади. Байрамдан кейин биз ҳам дам ола-миз. Жамоамис билан Ҳумсонга, «Сумча» ором-гоҳига бориб, хордиқ чи-кариб келамиз.

Мавжуда опа ўзидан олдинлаб кетаётган ҳам-касларидан ортда қом-маслик учун тез-тез га-лирар, ҳам иккала кўли билан эндиғина бўй чўза-ётган гулларни эскирган ҳазонлардан тозаларкан: «Сиз савол бераверинг, мен ишлаб турив ҳам жа-воб айтаверам. Шу эгатни тушгача тутатма-сан бўлмайди», деб қўйди.

Бувим раҳматлик: «Йўлнинг юзини очсанг, ү ҳам сенинг юзингни ёруғ қилади. Униям жони бор болам», - деб кўп тақрор-ларди. Мавжуда опа ана шундай ҳикматнинг қад-рига этиб яшайдиган аёл.

Азиз замондош! Қўлингизда турган авто-бус чиптасини йўлга таш-лашдан, ўзингиз ҳар куни босиб ўтадиган тупроқка туп-ришдан аввал, бир нафас тўхтанг. Балки сизнинг наз-дингизда кўча супуриш, атро-ни саришташ арзимаган юмуш бўлиб кўринар, аммо унинг ортида Мавжуда опа син-гари ҳалол инсонларнинг меҳ-нати ётганини ҳеч қочон эсдан чиқарманг!

**Нигора РАҲМОНОВА,
«Оила ва жамият» мухбири.**

ЙЎЛ ЮЗИНИ ОЧАЁТГАНЛАР

қайнатаси маҳкам қилиб боғлаб берган супургани олиб, кўчага шошилади. Шошилмаса... Ахир кишлоқ чоплари ҳам айни эмас. Гап келганида қайнатасига: «Ке-лининг жуда ўйқучи эканими?» - деб қўйса бас, уйдагиларга гап топилиди. Шуларни хис қилган келин чакқон-чакқон киммилайди-да! Қайнаңдала ҳам жимги-на кузатиб ўтира бўлади-ю, лекин келининг саранжом-са-риштилини ўргатмаса, эртага гап-гащтакларда камипирлардан эшитадиганини ўшитади. Шу-нинг учун дарвоза-хонадан се-кингина овоз бериб турисади ва «ахлатларни ариқка супурмай, бир жойга тўплаб, ўрага ташланг, хўпми?» деб қўяди-ю, кўнгли хотиржам бўлади.

Ха, қишлоқ томонларда ке-линлар учун тонглар шундай бошланади. Шаҳарда-чи? Акса-рият маҳалла-кўйларда ҳам бун-дай манзара га дуч келамиз.

Мавжуда опа Зоитова йигир-ма тўқиз йилдан бўён Тошкент шаҳар ободонлаштириш бош-қармасининг марказий май-донарни ободонлаштириш маҳсус бошқармасига қарашли «Истиқлол» санъат саройи атро-фини, одамлар ўтадиган йўлак-ларни, автобус бекатларини су-туриб-сидиради. Кўча ва йўлак-ларни тартибга келтириш учун саҳар мардонда ишга отланади. Одамлар кўчага чиқуничча ўзига биректирилган худудни топ-тоза қилиб кўяди. Йиғилган чи-кіндиларни олиб кетадиган ма-шиналар келишига тайёрлади. Дов-даражатлар, гулларни тар-тибга келтиради. Опанинг иш-ларини кузатиб турган киши ўйидаги юмушларга қачон вакт топади, деб ўйлади.

— Тўрт нафар фарзандим бор. Иккى қизимни турмушга

ка аримайди. Шуларни кизларимга, келинимга ҳар доим уқтиришдан чар-чамайман. Кўча-кўйда чи-ройли кийиниб, ўзига оро бериб юрган аёлларни кўрсак, ҳавасимиз кела-ди. Уларга қараб: «Ўини ҳам ўзидай гўзал тутарми-кан?» - дейиз. Аммо одамларни ташки кўринишга бокиб баҳо бериб бўлmas экан. Мен бунга якинда амин бўлдим, - деб бир воқеани сўзлаб беради опа.

— Бир куни кўп қават-ли бинолар олдидан ўтиб кетаётсан, олтинчи қават-дан шундок оёғим олдига бир цеплофан халтада ах-лат келиб тушди. Чўшиб кетдим. Халта ёрилиб, ичидаги тарвуз пўчоклари атроғга сочилиб кетди. Ахлат тушган балконни мўлжаллаб чиқдим-да, ўша ўйнинг кўнғирогини босдим. Чиройли бир аёл эшикни очди.

— Бозорга тушиб, бо-лаларимга деб тарвуз кўтариб келган хўжай-нингизга раҳматингиз шуми, синглим. Мана шу одатнингизни у киши билса, нима дейди? Ҳайф сен-дай аёлга демайдими? Болала-рингиз гиламингизга нон уво-гини туширса уришасиз. Қад-рингизга етмаётганини айтиб, дадасига нолийсиз. Аммо ўзин-гиз бирювонларни қадрлаши бил-мас экансиз. Еки истамайсизми? Уялинг-э...

Шу сўзларни алам билан айтдим-у, ортимга қайдим. Жувон қизарип-бўзарип эгни-га халатини илди-ю, мендан олдин кўчага чиқиб, ахлатлар-

ка жоҳда ишласангиз бўлмай-дими?» дебди. Шунда у: «Йўлнинг юзини очиб, шаҳри-миз ободончилигига хиссамни кўшаётганиннинг нимаси ёмон?» Бу ишни мен қилмас, бош-касиям бажаради, қасбнинг яхши-ёмони, катта-кичиги бўлмайди, болам», дебди. Кизи ҳам тўғри тушуниб, бошқа но-лимабди.

Бу соҳада ишлайдиганлар ёмғир демай, кор демай эрта-

пайтлари ҳам бўлади.

Айрим ҳайдовчилар мине-рал сув идишларини, сигарет кутиларини машина ойнасидан ийў четига улоктириб кетиша-ди. Бекатда тургларни писта пўчоги, конфет қофзлари, йўл чипталарини юзингда кўзинг борми демасдан ерга ташашади. Шундайларни кўрса опанинг кўнгли бузилади. Гоҳида танбех беради. Тушунгларни кечирим сўрайди. Истамаганлари бепи-

БУХОРОДА ЗЎР УСТА БОР

«Баҳоуддин Нақшбанд зиёратгоҳи дарвозаларига ўймакор гуллар чизган ий-гитни танийсизми?» Шу саволнинг жаво-би ўймакор-уста Собир Болтаевнинг «ташриф қоғозига» яланни қолган де-сак, асло муболага бўлмас.

Болалигидан рассом бўлишни орзу қилган Собиржон ўрта мактабни битир-

га, Тошкентдаги Бенъиков номли рассомлар тайёрлаш билим юртига ўқишига кириб, ёғоч ўймакорлиги бўлимиде таҳсил олди. Ўйдагиларнинг раъиига қараб, ора-да тиҳорат билан шугулланниб кўрмокни ҳам бўлди ва бир куни Тошкентдан мол олиб келиш учун йўлга чиқди.

— Йўлда тасодифан каттакўронлик

ўрта ёшли киши билан танищдик. У касб-коримни суриштири, олтига устун ясат-мокчи эканлигини айтиб, манзилимни ёзиб олди. Унинг буюртмасига дастлаб ишонмадим. Ўйга қайтча, ортимдан тол даражатлари юкландиган катта машина ке-либ қолди, - деб эслайди Собир.

Бугун Самарқанднинг Каттақўрон бо-зори кириш йўлакларини безад турган устунлар бу кўли гул устанинг илк ижод намунаси эди...

Тошкент-Фарғона услубига хос бўлган нақшлар ва гуллар Бухорода де-ярли учрамайди. Қадим шаҳардаги бар-ча тарихий обидаларни айланиси чиқсан Собир Болтаев ўша ерларда кўрганлари асосида ўз услубини яратиш йўлида изланди. Бугун унинг ишлари Лабиҳо-вуздаги янги курилган меҳмонхона-ю шарқона ресторанларга алоҳида кўрк бағишлаб турибди.

Ислом дунёсида машхур етти пирдан Бобой Самосий, Ҳужа Азион, Баҳоуддин Нақшбанд, Саид Мир Куол ёзират-гоҳларда унинг кўлида сайкал топган нақшинкор дарвоза-ю устунлар, ўтган йили курилган Бухоронинг янги бозорида, Сомонийлар боғида жойлашган Хо-

✓ КИРК ҲУНАР ОЗ

тира майдонида ҳам унинг ижод намуна-арини кўриш мумкин.

Бугун унинг ўзи 2 та устахонада 15 га яқин шогирдларига бу нозик санъатнинг сирларини ўргатаятти. Улар маҳсус билимлар билан бирга, қишлоқларда янги ўй курганларга эшик ва дераза ромлар, мебеллар ясад беришади. Ойига ўртача 150-200 минг сўмдан маош олаётган бу ёйигитлар ўз оила бюджетларини ҳам тудиришашти.

— Собиржон маҳалламиздаги ҳайрли ишларни амалга оширища, кам таъминланган ойларни кўллаб-кувватлашда яқин кўмакдош, - дейди у ҳақда «Янги турмуш» қишлоқ фуқаролар йигини ко-тиби Ҳайт Содиков.

Ҳунарнинг орқасидан элда хурмат ва обрў топган тадбиркор Собир Болтаев миллатимизнинг ўлмас санъати ёғоч ўймакорлигини жаҳонга танитиш йўлида изланнаётир.

**Моҳигул НАЗАРОВА,
Бухоро вилояти.**

Сүйима ФАНИЕВА:

НАВОИЙ РУХИ ҲАР КУН, ҲАР ЛАҲЗА ҲАМРОҲ.

— Сўйима опа, адабиётимиз, адабиётшунослигимизга умрини тиккан ҳар бир адаб, олимнинг иотуклари — маданиятимиз, маънавиятимизнинг ютуғи. Шу маънодан ўтган йил Сиз учун, демакким, биз учун ҳам хотирада қоладиган алоҳида сана бўлди. Сизнинг Юртбошимиз Фармони билан «Буюк хизматлари учун» ордени билан тақдирланнишингиз бу — мумтоз адабиётимизни ўрганиш ва ўргатилиши соҳасидаги ярим асрдан кўпроқ меҳнатинингизнинг юксак ўтирофи десак арзиди...

— Президентимиз томонидан кўрсатилган бу катта ўтиборни, замонхўликни мен мумтоз адабиётимиз намоёндларига оид қилган камтариҳ хизматларим учун, кола-верса, Навоийнинг, улуғларнинг руҳига кўрсатилган ҳурмат, деб тушилди. Шунингдек, бу ҳурмат, тақдирлов ёзган нарсаларимни ўқидиган, уни тушнадиган, яна ҳам терандроқ англаш учун саволлар берадиганларга ҳам баҳшида, деб биламан.

Ўтган йил «Ёшлар йили» бўлди. Биласиз, мен асосан Алишер Навоий ижоди билан шуғулланман. Буюк шоирнинг ёшлар ҳақида ва уларга атаган фикрларини йил давомида сўзлаган бўлслак ҳам, уларнинг ҳаммасини айтиб улгурмадик. Навоий ёшлини умр баҳори, майни шу даврда бугун ҳаётнинг пойдеворини мустахкамлаб олиш керак, дебди. Деярли ҳар асарида ёшлар тўғрисида жуда чироили гаплари бор. Масалан, «Мажолис-ун нафойис-га номлари кирилтилган 459» нафар шоирнинг аксар қисми ёшлар эри. «Махбубул кулуబ»да ҳам алоҳида қисмлар ёшларга багишланган. «Фарход» ва «Ширин»даги Фарходнинг ёшлиги, унинг ҳунарларга бўлган ишларни

тиёкини олинг. Ширин ҳам анъянадаги эрка-тантини малика бўлмаган. У арман диёридаги ҳуқмдор — Мехинбонунинг жиёни, юртни обод этишга бош бўлган. Шу саройдаги канизказларни олинг, уларнинг ҳар бирни маълум соҳанинг етук вакили. Шоҳ Искандар тилидан фарзанднинг кўпчиликни олиш мумкин. Форсийна 5 та таржимаси бор.

— Жуда кўп баъзлар бўлди, ёзилди... лекин кенг ўкувчилар оммасини ҳамон қизиқтиридиган битта савол бор: Навоийнинг севгилиси, маҳбуси бор ёки йўклиги ҳақида асосли хуласага келинганими, йўкми?

— Бу жуда мурракаб масала. Жуда кўп учрашувларда албатту шу саволни беришади. Ёзма адабиётда Навоийнинг севгилиси ҳақида жеч қандай гап йўқ. Садриддин

Айнин: «Навоийнинг Гул ёки Гули исмли севгилиси бўлган, лекин у эрта вафт этган ёки ўзининг севгилигига турмушга чиқиб кетган, Навоий мана шу мухаббатига садоқати боси уйланимай ўтган», дебди. Айнин домла Навоийни жуда яхши билар эди. Ҳазрати Бобур ҳам «Навоий ўйланимаган», деб ёзди.

Бу саволга жавобни Ҳазрат асарларидан кидириш керак. Мен худи шу мақсадда шоир асарларининг жуда кўп ўрнларини белгилаб кўйибман. Гул тимсолини Навоий шеърийтда қандай тасвирилайди? Айтайлик, гул сўлади. Навоий эса «Гул касал» дебди. Ҳаётда «Гул куриди» дейилдиган. Навоий эса «Гул адам дунёсига кетди, Мен нолон булбул бўлиб кольдим», дебди. Гул образларини йигиб-йигиб туриб бир байта кўзим тушди:

**Воқиф ўлким, даҳр дехони
сенинг қасдингададур,**

Исминг Гул килиб...

— дебди. Мана буни энди анчайин очик эътироф, дейиш мумкин. Навоийнинг севгилиси бўлган, унинг исми Гул ёки Гули бўлган, дейишиди. Ҳал оғзаки ижодида бу исм ва унинг вариантилари бор. Бир нарса аниқи, Навоий қаттиқ севгиган, агар шундай бўлмаса, унинг ижодида мухаббат мавзуди шундай гўзал асарлар яратилмаган, руҳиётидан отилиб чикмаган бўларди. Ўзимнинг изланишларидан келиб чиқиб, айни шу мавзуда бир рисола ёзишини ният қилиб кўйганман, шояд бу орзуга ҳам эришсан...

Қаранг, биз Навоийнинг оналари исмини ҳам билмаймиз, ёзмаганлар. Навоийнинг ташалуши маъноси шунданди, у мусикачилар хонадонида туғилган. Узи ҳам бир неча асбобда яхши мусика чалган.

1953 йилнинг бошида Шарқ факультетини туттаганимдан кейин Ленинград (ҳозирги Санкт-Петербург)га бордим. Номзодлик диссертацияси учун «Лохутий лирикаси»ни таҳлалаганини айтганимда, Александр Николаевичнинг юзида таважужуқ сезмадим. Шундан кейин Тошкентга — форс тили бўйича домлам Альфред Карлович Арендтсига хат ёзиб, XV-XVI аср адабиётидан мавзу ташлашга ёрдам беришларни сўрадим. Тезда жавоб келди, унда «Навоийнинг «Мажолис-ун нафойис» асарини ишланг», деб ёзилан гариб. Мен бу хатни кўтариб, Болдиревнинг олдиларига боргандиган, мисоли байдар бўлиб кетди. Шу кундан бошлаб Навоий асарлари устида ишлайди.

— Демак, эллик беш йилдан ошибди-да?

— 1961 йили «Мажолис-ун нафойис»нинг имлий-танқидий матнини чиқардим, Навоийнинг 15, 20 томлигини изоҳлар, шарҳлар билан нашрга тайёрладим, кейин асарни тўлалигина рус тилига таржима килдим. Жуда кўп мақолалар ёздим. Шу битта асардан чекклиз мавзуларни олиш мумкин. Форсийна 5 та таржимаси бор.

— Жуда кўп баъзлар бўлди, ёзилди... лекин кенг ўкувчилар оммасини ҳамон қизиқтиридиган битта савол бор: Навоийнинг севгилиси, маҳбуси бор ёки йўклиги ҳақида асосли хуласага келинганими, йўкми?

— Бу жуда мурракаб масала. Жуда кўп учрашувларда албатту шу саволни беришади. Ёзма адабиётда Навоийнинг севгилиси ҳақида жеч қандай гап йўқ. Садриддин

9-февраль — Алишер Навоий таваллуд топган кун

— Навоий асарлари дунёсида яшаб, реал ҳәётнинг ташвиши кувончлари, муаммо ўзиғи хосилларни оламига қайтиши... қандай, қийин эмасми?

— Ҳаёт бу — ҳаёт, унинг ўз кондапари, талаблари бор, уларга риоя кильмоқ керак. Иккинчидан, мумтоз адабиёт... Ҳофиз Фузулий, Жалолиддин Румий — булларинг барни мен учун бир олам. Мана шу оламларда юрган одамга бу дунёдаги айрим гаплар байзан хайратли, хаяхонни тулолар экан. Масалан, байзан ҳарраб коладиган майда гаплар, унинг гапини бунга, бунинни унга етиказиб каби ножӯя ишларга дилингизда катта бир этироф пайдо бўларкан. Байзан кўнглинигизга тўғри келмайдиган хатти-харакатлар ҳақидаги Фуринизи айтиши ўзингизда куч топасиз, байзан йўқ.

Беш бармок бир хил бўлмаганидек, инсонлар ҳам бир хил эмас. Байзада ўрни келиб қолса, мумтоз адабиёт вакилларининг шерълари билан жавоб қўтариб кетаверам.

Нима учун бизда маънавият ва маърифат масалалари бирламичи дарражага олиб чиқилди? Чунки бизнинг халқимиз, айниқса, ёш авлод маънавиятимизни, ўтишидаги алломаларимизни, орифларимизни, шоирларимизни билиши керак. Билимдом, кенг фикрлайдиган, тиммай изланадиган ёшлар кўп. Лекин «Атойи деган шоир кайси асрда яшаб ўтган?» десанги, «ХIX асрда» деб жавоб берадиган барни бўлди.

«Устози ким бўлган» каби саволларни беришса, мен ўша дунёга кириб кетарканман-да, уларга танбек берадиган ўрнларим ёки нотуш кайфиятим ёдимдан кўтаришади. Бизнинг оиласигизга доим Навоий руҳи ҳамроҳ. Ҳар йили 9 февралда улар ўйнинг тўрига Навоийнинг расмиини кўйиб, гуллар билан безаб кўйишиади.

Фарзандларим менинг соҳамни эгаллашмади. Мен бундан ҳафа ҳам эмасман. Негаки, ҳар ким ўз иктидори, салоҳиятига қараб касбхунар танлайди. Чунки шундай мураккаб давлар ҳам бўлдиди, шарқшуносларга иш топилиши муаммога айланб қолганди. Шунинг учун уч фарзандимнинг бирни шифокор, бирни биохимик, бирни курувчи. Болаларим менинг соҳамни эгаллашмади, деб афусе чекмасам ҳам бўлди, негаки, набиравларим шарқшуносларни танлашади. Биттаси япон, биттаси араб филологиясини биттириди. Савол беришади, кизиқишиади. Байзан бизнинг шоирларимиз, орифларимизнинг асарлари қайси тилларга таржима килинганини ҳақида билмоқни бўлсан, энди шулардан сўрайман. Ҳаётда эса ҳам замонавий йўналишида, ҳам ота-бобаларимиздан кўлган ўдумларга риоя килишади. Масалан, Наврӯз, ҳайт кунларидаги менга бўлган ўтиборларини сўз билан ифода эта олмайман. Ҳурсанд бўламан, шукр киламан.

— Сўйима опа, аёл ҳамма жойда аёл бўлиши керак, у ҳамма нарсага жавобгар, деган тушучани унга нисбатан зуғумга айлантириб юборадиганлар ҳам йўқ эмас. Сизнингча, аёлнинг оиласада она, бека ва жамиятда шахс сифатида ўзигини саклаб қолишининг мъёллари борми?

— Мана шу масалага тўғри ёндошиши ва уни жамиятта тарғиб этиш шубъ газетасининг асосий мақсадларидан бирни бўлса керак, деб ўйлайман.

Аёлнинг оиласада маъвекини, хурмат-иззатини жуда яхши саклаш керак. Лекин аёлнинг ўзи ҳам нима ишга қодир-у, нимага қодир эмаслигини билиши керак. Уларнинг дунёни идрок этиши, юрагидаги хис-тўйуларини баён этиши, воқеълика муносабати, руҳиятидаги мавжулар ҳам бошқача. Айниска, фарзанд билан муносабатда хеч ким онанинг ўрнини босомлайди. Буни албатту хисобга олиш керак. Масалан, эркак айтган бир гапни тилга олишдан оддин аёл ўн марта ўйлаб кўради.

Яна Навоийга қайтсан, ул зотнинг асарларидан аёллар мадди худиям бўшқача. Аёлга, онага муносабат маданиятини, Лайлиниң, Мажнуннинг, Искандарнинг оналири тимоюлини Навоий ўз онасидан олган бўлса, ажак эмас. Гарчи номини ҳеч қаерда ёзиб кольдирмади, бу бўлса ҳам, у мұхтарама волида Кобуб амирзодаларидан Абусайд Чангий деган одамнинг қизи эканлар. Навоийнинг, мумтоз адабиётимиз вакилларининг аёлларига бўлган муносабатларини ўрганидиган бўлслак, уларнинг мақсади ва орзуларидан келиб чиқидиган бўлслак, жуда кўп нарсага эга бўлалини.

— Мумтоз адабиётимиз вакилларни яшаб ўтганига бир ваире неча асрлар бўлган, замонлар ўзгари, уларнинг асарлари, фалсафасидан фарзандлар тарбиясида ҳам фойдаланганмисиз?

— Ёшлик пайтларида сал хафа қўйинсан, болаларим ўзаро маслаҳатлашиб: «Хозир ойимдан Навоий ҳакида бирор нарса сўрайли, кайфиятларини ўзгартрийлай», деб, «Навоий қаерда ўтига ўқиган», «Биринчи шеърини ўзини ёзган»,

АЭЛ КИШИ ОТТА МИНСА

Аслида бу шартли избора билан бошланадиган фикр бошқа мәйнени англатади. Биз эса «отта миниш» деңганды бирор-бир мастиуятины зыммага олиши вана үндай адод этиши жақида сүз юритмоқимиз. Каҳрамонимиз Хатима опа худди ана шундай вазифани сидкидилдан адод этиб, күпчиликнинг дуюсини олаётган аэллардан бири.

— Бу уйда анчадан бўён яшайман, — дейдай 1-гурун ногирони Лола Облакулова. — Лекин одамзот токи ҳаёт экан, ҳеч йўқ яхши маслаҳати билан кимнингдир мушкунини осон қилишга ошикиши зарурлигини 2006 йили Хатима опа маҳаллимиз раисаси сифатида иш бошлағач, кенгроқ тушунгандай бўлдим. Чунки қиши қилаётган эзгу амалларидан ўзи ҳам хурсанд бўлиб яшаш мумкин экан. Шу боисми, қасаллигимни ҳам нутиб, ўзим истикомат қилаётган 13-йўнинг бошлиқлигини зиммамга олдим.

Тошкент шахрининг Юнособод туманинаги 3-мавзеда жойлашган «Ақбаробод» маҳалласи томон борар эканни, Лолаҳоннинг чин юрақдан айтган самими гаплари хаёлнимиздан кетмасди: «У қишининг доимо кулиб, ёшариб, эпчил ва хурсанд қоришлири кўнглида яхши ниятларининг мўллигидан бўлса керак...»

Дарвоке, бир кириб кетсангиз эши-

ги эшигингизга рўбарў кўшнингизни ҳам ҳафталаб кўролмайдиган кўп қаватли ўйларда яшовни турли миллият, турли ёшу, қарашлардаги қишиларни жисплаштириш, уларни яхши — ёмон кунларида елкадош бўлувчи қадронларга айлантириш, «райса» сифатида тан олиниш осон эмас. Бунинг учун маҳалла томъонда халқаро СУЯНЧИ, ТЯНЧИ эканига ишонтириш керак, элни.

— Дастилаб этибиоримни маҳалланинг озодалиги, чиройига қардитим, — дейдай сўз бошлади Хатима Именова. — Аҳамият берсам, кўчаларимиздаги кўргина чироклар ишдан чиқсан, коронглилар чўйкач, одам бундан кирк йиллар бурун курилган ўйлар орасидаги ўйдим-чукур йўллардан юришга кўркиши табиий эди. Нима қилиш керак? Айтишга осон бу кумушларни амалга ошириш анича мушук эди. Ўйлаб-ўйлаб худудимизда жойлашган турли ташкилотлар, хусусий тадбиркорлик шаҳобчаларининг раҳбарлари, маҳалламида яшовиши шибалирном қишилар билан сұхbatлашиб, масалани кўндаланг қўйдим. Мавземизда 21 та қўп қаватли ўй бор. Уларда уч мингдан ортиқ аҳоли яхайди. Ҳуллас, йўлу йўлкалар асфальтлаштирилиб, электр симлиниги носозликлар кўриб чиқдилди. Дараҳтлар оқланиб, майдончаларга ранго-ранг гуллар ўтқазилди. Кўни-

кўшнилар бир-бирлари билан ҳамдард, ҳамфир бўлиб ишлашиб. Шундай баҳамжихатлиқда ўтган йили б та болалар майдончаси барпо этдик. Бу ишларимиз давом эттирилаялти.

Кўп қаватли ўйларнинг имкониятлари бисёр. Аммо юкорида айтганимиздек, кўпчилик бир-бирини танимаслиги, ён кўшниларнинг ҳолидан бехабар қолиши ҳам бор гап. Хатима опа шу боис кўлидаги рўйхатгагина таяниб колмасдан ўйма-ўй юриб, қаровчисиз кексалар, ногиронлар, кам таъминланган оиласлар билан танишиб чиқди. Тўксондан ошган нуронийлар билан сұхbatлашиб. Айрим нотинч оиласлар, кўни-кўшниларо келишмовчиликлар каби ҳолатлардан воқиф бўлди. Муросаю мадора йўлларини излади. Яқиндагина камхаржор оила кизларидан икки нафари худуддаги «Ўқтамон» ўқув марказида опанинг сайдархакатлари билан белуп касб-хунар сирларини ўрганиб чиқиши. Ёз бўйи

боис довдираб қолдим. Маҳаллага мурошат қилган эдим, раисасиз мен билан обдон сұхbatлашгач, ишхонамаг бориб раҳбаримиз билан учрашиб. Муаммонинг қонуний жиҳатларини асослаб бергач, бошлиғимиз узр сўради. Айни пайтда мен ҳам ўзимнинг хукуқ ва бурчларимизни билиб олдим.

Албатта, элга баш бўлиш, уларни ортидан эргаштириш учун маҳалла раисининг шахсий намунаси ҳам бўлмоғи кепар. Хатима опа она сифатида иккя нафар фарзандни тарбиялаб вояж етказди, уйлик-жойлик килиб, куда-андалик бўлди. Ўғли Улугбек мөмъон, кизи Умидхон шу кунларда фарзанд, тарбияси билан банд. Турмуш ўртоги Дилмурад ака тадбиркор. Маҳалланинг каму кўстига хамиша елқадош. Бугун кексалик гаштини сураётган онаизорининг хизматла-

ри эса унга кувват багишлади. Жамиятизмизда хотин-қизларнинг ўз ўрни, мавкеи борлиги дунёнинг ҳеч қайси мамлакатида бўлмаган тутум, яны маҳалланинг ролига хукуматимиз томонидан катта эътибор қараталиётгани уни ҳамиша руҳлантириб туради.

— Иккичи бора ишонч билдириб, мени раиса этиб сайлаган маҳалладошарим олдида қарздорман. Режаларимиз кўп, — дейдай масалада эзигини очган аёлни киришга тақиғи этади опа жилмайб.

— Мамлакатимизда инсон ўзи хоҳаганидек фаровон турмуш кечириши учун ҳамма имкониятлар бор. Фард истакт, интилиш, ишонч бўлса бас. Отам раҳматлик болалигимизда: «Кўнглингда яхши ният бўлсин, мақсадингни қатъий кўй. Унтума, сен ишдан эмас, иш сендан кўрксагина ғолиб бўласан» дер эди. Катта ҳаёт эса бу ўтгилар нақдад тўғри эканлигини қайта ва қайта тасдиқлоамоқда.

... Хатима опа чақонлини билан машинаси рулини буаркан, ёрдамнларига нималарнидир тайинлаганча, шаҳарнинг бир бурчагидаги қайсицир корхона томон йўл олади. Албатта, ўзининг эмас, маҳалла ва маҳалладошарининг дарди билан. Ортидан қараб туриб унга ҳаваси келади кишининг.

Ойбуви ОЧИЛОВА, журналист.

«Шаръий ҳалол, расман ноқонунйми?» 3-4-сон

АКС САДО

Бир қизни асраб-авайлаб, ўқитиб-ўргатиб, вояга еттандан кейин уни турмушга узатадиган ота-онанинг ўз фарзанди хақ-хуқуқларни нечун қизиқтиримай қолганига хайрон коласан, киши.

Мен маҳалла оқсоқоли-

ни ўргандик. Мавжуд тартибида кўра, болали онага нафака тайинлашда оиласларни даромади хисобга олиниади. Агар эр-хотин расмий никодан ўтмаган бўлса, боланинг отаси йўқ хисобланади. Она ишламаятман, фарзанд тарбияси билан

ларимиз бу масалага оидинлик киритиши зарур.

Фарзандларимиз соғлом бўлиши учун келин-кўёв тиббий кўридан ўтиш мажбуригити кўйилган. Шунга қарамай бу борда ҳам муммилор мавжуд. Яқинда маҳалламида бир тўй бўлиб ўтди, ҳаммаси рисоладагидек эди: Йигит ҳам, қиз ҳам тиббий кўридан ўтган.

Фарзандларимиз соғлом деб кафолат берган шиғорок қаерга қараган, нега

улар қилмишларига жавоб бермайдилар? Шундан келиб чиқиб, бу жаҳаённи тартибида солишини тақиғи этамиз ва уни марказлашган тарзда амалга ошириш максадга мувоғик, деб ўйлаймиз.

Савол туғилди, кизга соғлом деб кафолат берган шиғорок қаерга қараган, нега улар қилмишларига жавоб бермайдилар? Шундан келиб чиқиб, бу жаҳаённи тартибида солишини тақиғи этамиз ва уни марказлашган тарзда амалга ошириш максадга мувоғик, деб ўйлаймиз.

Содик МҮМИНОВ,
Тошкент шахри,
Ҳамза туманидаги Жўра-
бек номли маҳалла фука-
ролар йигини раиси,
тарих фанлари номзоди.

КИМНИ АЛДАЯПМИЗ?

ман. Баъзан эри билан ажрашган аёл аччиқ устида фарзандига ўз фамилиясини беражагини, эрининг фамилиясини муносаби кўрмайтганлигини айтиб, мурожат килади. Бундай вактларда унга масаланинг мөхиятини ётиғи билан тушунтирамиз, боланинг вужудида отасининг кони борлиги, бинобарин, кейинчалик фарзанд ўз отасини топиши ва ота-бала ахил бўлиб кетиши мумкинлиги жақида маслаҳат беради. Шундай мулоҳазалардан кейин аёл ўз фикридан қайтади.

Ушбу муаммо билан боғлиқ, яна бир масала устида тұтхышлини лозим топдик. Базы ёшлар аттайлаб расмий никодан ўтмаслигинин сабабларом-

бандман, деб оила даромади-ниширади ва кўлнимизга ЗАГС-дан олган ёлғиз оналини ифодловчи ҳужжатни тутқазади.

Хеч нарса дёвлётмиз. Чунки чиндан ҳам уларнинг паспортида турмушга чиқканлиги түррисида маълумот бўлмайди, бирок, фарзанди бор.

Давлатимиз икки ёшгача ва 18 ёшгача бўлган болали оиласларга белгилаган нафакаси, ҳар бир маҳалла милионлаб маблаб факат шу йўналишга сарфланмоқда. Аммо эри бўла туриб, уни йўқка чиқаришинан қандай тұшуниш керак? Бу давлат маблагини ноқонунй ўзлаштириш, бошқача айтганда, конунни айланаб ўтиши эмасми? Бизнингча, конуншунос-

ЁМОН КЎЗДАН АСРАСИН

ТАКЛИФ

Орамизда турли хил феъль-атвор ва қарашга эга бўлган одамлар кўп. Биринчидан содда ва ишонувчан, бошқаси эса ўз этиқодига собит. Ва ниҳоят, яна шундай бир тоифа қишилар ҳам борки, улар имир-сиримга берилиб, кўрган, эшитган, гувоҳи бўлган нарсалар, воказе-ходисалардан ўзларича ҳар хил мавзумиздан излайдилар.

Турли хил кўринишларда учрайдиган табиати ходисалари бўлдади, моддий ва номодий мезонатларни ташлашади. Унташади, кимнингдир сал оноҳу сезса, шифо-кор бир ёқда колиб, кинчали, фолбин, баҳшига чопиш ҳолатлари учрайди. Уларни қандай изоҳлаш мумкин? Бу мавзу ниҳоятда жиддий ва баҳсталаб.

Тўғри, ҳалқимиз орасида «ёмон кўздан асрасин», деган ҳикматли избори беҳиз айтилмаган. Бу одамзотнинг ҳар қандай шароитда ҳам сирли ҳилкат ва бетакор тисимотларга бой эканлигига бир ишорадир. Мен шу баҳона бир тақлифи ўртага ташламоқчиман. Яни ушбу газета бевосита ҳар бир оиласларни дардкаш «аъзоси»га айланадиган экан, айнан шундай ҳолатларга имир-сиримларни кузатувларни турли хил минбарларда, оммавий аҳборот востилалирида ҳам тарғиб қилишадиган гувоҳмиз. Хўш, бундай қарашларда ҳандай асос ва далиллар бор?

Оддий мисол: айримлар турли хиддиги тошлар, хайрон тирнокларидан тортиб, дуч келган

Севара ЭШМУРОТОВА, ҮзМУ талабаси.

КИЛМИШ-ҚИДИРМИШ

Руслан ўзи томон келаётган милиция ходимини кўриб, ранги оқарди. Ҳарчанд ўзини кўлга олишига ҳаракат қилмасин, формадаги одам якинашган сари, худай ажал кубив келаётгандек юраги каттироқ ура бошлади. Мана 25, 20, 10 метр колди. У ўзини тутиб тура олмай, кескин бурнидиди-да, оркасига қарамай юқди. Анчадан бўён рўпарасида каловланниг турган одамнинг бирдан оркасига қараб кочиши милиция ходимида шубҳа уйғотди. У «тўхта» деганига оркасидан кува кетди. Руслан 5 дакика югуарар югумрас нафаси сиқиб, оёқ-кўлидан мадор кетаётганини сизди. Бор кучини тўплаб, олдинга интилар экан, юраги оғиздан чиккудек бўлиб, гандиркалди-да, кўз олди корон-нилашди. Аста-секин тубсиз жарликка кулаётганини хис киди...

Кўзини очганида бошида бир эмас, иккита милиция ходими туради.

– Ўзига келди, — деди улардан бири.

— Кани, хужкатларингизни кўрсатинг!

Руслан кўкрак чўнтигидан паспортини олар экан, у билан кўшилиб чиккан, алланима ўралган ялтироқ қоғозни кўриб, милиция ходимлари бир-бирларига маъноли қараб кўшиди...

Умренинг ярмини яшаб, на бола-чака ортирган, на ўй-жоининг тайини ўйк Руслан ҳаётнинг мазмунини бир ўрам наша тутунидан оладиган лаззатда деб тушунарди. Ана шу бир лаҳзалик лаззатда етиши учун у нималар қўлмади дейсиз. Ота-онаси ичикилиқ оқибатида жигар қасалидан дунёдан ўтгач, мактабни йиғишириб кўйдида, ўзига ўшшаган безорилар билан майди киссавурлик қилиб юрди. Топган пули бир будра нон-у, арзон винога аранг етарди. 17 ёшга келиб, «стажи» бор пимёнисталардан фарқи қолмаган йиғитчага ёндинга қамодкан чиқиб, эски тўдасидаги ҳамтоворларини қидириб юрган Григорий дуч келди. Григорий Русланга разм солар экан, унинг ўшига мос бўлмаган қилиларни-ю, катта ёшдаги жиноятчиларга жон-жади билан тақлид килишине кўриб, мийғида кубиб кўиди.

— Устозинг бўлмаган шекилини, киссавурлиидан бошча яна нимани биласан?

Руслан рўпарасида ҳар бир елкасига бемалол иккита ўш бола шакларни сўладидан бўди одамга зидман разм солди. Арzon тамаки тутунидан сарғайиб кетган тишларини кўрсатиб, хунук тиржайди.

— Сени нима ишинг бор? Ўзимга ўзим хўжайинман.

— Одам бўласан, фақат сени тарбиялаш керак, болакай.

Бошқаларга ўшшаб сўкиниб, ўз кучини кўрсатишига шошилмаган Григорийнинг юшшок оҳангда айтган бу сўзлари анчадан бўён бирор илиқ гап эшишмаган Русланинг қалбидаги яширин торларига тегиб ўтди-ю, унга нисбатан йигитчада мэрх паролди булди.

Шу кундан бошлаб унинг ҳаётни буткуп ўзгарди. Григорий кўпини кўрган, каттиқўл, ўз ишига пишик экан. Бир куннинг ичидаги қўшни худуддаги учта хона-

Русланинг этини жунижтириб юборди. Аммо Самарқандда кўрсатилган манзилда уни Николай эмас, балки милиция ходимлари кутиб олишиди. Ўшандада унгайлига озодликдан маҳрум этиди. Қамодкан чикканнада тўда тарқаб кетган, Григорий эса пичобозлик оқибатида оламдан ўтган эди. Руслан қанча уринмасин, ўзининг буруни салоҳиятини тикилди олмади. Яна уйдан қочган ёш болаларни йигиб, уларнинг «киссавурлиги», нашанинг олди-сотидиси билан кун кўришига ҳаракат қилди-ю, аммо кўп ўтмай яна панжара ортига тушди. Бу сафар унинг борбуди давлат хисобига мусодода килиниб, 11 йилга қамалди.

Озодликда юриш, ёркинлик хавосидан тўйиб-тўйиб нафас олишиб-у, бирор ишининг бошини тутиш Русланга

ёт эди. Орадан бир йил ўтар-ўтмас, учичи маротаба уни Сонянинг ўйида кўлга олишиди. Ёш қизларни фошиналликка ундан, уларга «энагалик» килаётган бу хотиндан гиёхванд маддаларнинг барча турини топса бўларди. Гиёхвандлар ўртасида «кўли очик хола» номини олган Соня онда-сонда кора дорини насиияга ҳам бериб туар, аммо иккита кун ўтмасдан ондига эмаклаб келадиган мизодидан ҳақини иккита баробар килиб ундириб олишини унумтасди. Русланга у ногадир алоҳида илтифот кўрсатар, бошқалар оёғига йикилиб, «бир тортим» учун жонини беришига тайёр туришса ҳам, иккичи бор уларга бепул њеч нарса бермасди. Руслан эса кези келганида иккита, ҳатто уч маротабалаб ҳам насиияга геронг олиши

га муваффақ бўларди. Бу сафар ҳам гиёхвандларни чиркин оламига гарқ бўйлиб, ўзга дунёда ҳаёлан «кайф» килаётган Руслан милиция ходимларини кўриб, турли тешикка ўзини урган ҳамтоворларига мутлақа

этибор бермади. Ҳаттоти ўзини судраб олиб чиқишаётгандарнида ҳам қаршилик кўрсатмаган эди.

— Бу ёқа бер-р...

Руслан бирдигана вужудида пайдо бўлган куч орқали, чакқонлик билан милиция ходимининг ёқасига ёпишиди. Аммо унинг кўлидаги кора дорини олиши углурмади. Иккичи ходим чакқонлик билан Русланинг кўлини қайриб, кишинан солди.

Суд Руслан Шумилинни Ўзбекистон Республикаси Жиноян Кодексининг 276 моддаси 2 «а» банди билан айборд деб топиб, унгайлига озодликдан маҳрум этиди. Жазо муддатини ўташ даврида эса гиёхвандларни мажбурий даволаниши чорасини кўллашни лозим деб топди.

Наргис КОСИМОВА,

журналист.

(Макола қаҳрамонларининг ишмарифлари ўзгартирилган)

МАКТАБ

ЯШАГИМ КЕЛАДИ...

“Қадрли таҳририят!

Мен сизларга Сирдарё вилояти Сардоба туманидан ҳат ёзаш-япман. Учинчи синфда ўқиб юрганимда ўз-ўзидан обёқ-қўлим шишиб кетиб, юролмай қолганиман. Онам бечора кутилмаган бу дардга чора излаб роса юруди. Мендан кейин яна икким синглим борлиги боис қўли калталик қиласа-да, ҳали дўхтирга, ҳали табига кўрсатди.

Хозир ёшим 23 да. Қўнимдан келгунича уйимида меҳрибон онажонимга ёрдам бераман. Гоҳи уксиниб «мен ҳам дугоналарим даврасига қўшилиб кетармишман!» десам, у киши бoshими силаб «насиб этса, ҳали тузалиб кетаса ва бу кунларни ёслаб, қулиб юрасан, қизим» дейди таскин бериб.

Мен иккичи гурух ногирони (ревматоид полиартрит ташхиси қўйилган) бўлганларим сабабли реабилитация марказида даволанишм учун йилда бир марта тагина имтиёзли йўлланма беришиади. Лекин кейинги пайтда бу муолажалар ўзлуксиз давом этириламаса оқибати ёмон бўлшиши мумкинларини шифокорлар бир неча марта айтишиди. Энди қандай йўл тутишни билмай қолдим. Сизларга умид билан ҳат ёзётганимни боиси, балки менни диг изҳорим бизнинг Сирдарёда ёки юртимизнинг бошқа бурчакларида ҳайр-саҳоват йўлинида савобли ишларни амала ошириб юрган бирор савобтабал инсоннинг юрагида меҳр-шафқат ўйготса, босим осмонга етарди. Колаверса, вилоятимизда ахоли сиҳат-саломатлигини ҳимоя қилишдек савобли ишларга бош-қош бўлаётган тиббёт фидойидаридан ҳам умидим катта. Гулдек умрим ҳазон бўлмасин, яхшилар, сизларга суюниб, яшайман!

Самимий эҳтиром билан

Регина ЗИТТИЕВА,
Сирдарё вилояти, Сардоба тумани, “Бўстон” ширкатлар ўюшмаси, Усмон Носир кўчаси».

СОЛИҚ ҚОНУНЧИЛИГИ ТАКОМИЛЛАШМОҚДА

Кейинги йилларда мамлакатимизда солик қонунчилигини тақомиллаштириш, ҳар томонлама мукаммал ҳуқуқий базани шакллантириш борасида қатор ишлар амалия оширилимоқда. «Ўззекспомарказ»да бўлиб ўтган матбуот анжумани ҳам «Ўзбекистон Республикасининг Солик кодексига ўзгариши» ва кўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонун ва унинг амалдаги ижросига бағишланди.

Жорий йилнинг 1-январидан кучга кирган янги Солик Кодексининг 79 та моддасига ўзгариши ва кўшимчалар, 67 та моддасига аниқлик ва таҳтирий ўзгаришилар киритилди. 12 та модда юзасидан янги мөлөйлар белгиланди. Эндиликда мазкур ҳужжат амалиётда учрайдиган айрим қарама-қарши холатларни, иккича қўлламалини бартарса иштига хизмат кўлади. Шу билан бирга келгусида Солик кодексининг байзи моддаларини тақомиллаштириш ва унга тўғридан-тўғри

амал қилиш таъминланади.

— Бугунги анжумандан кўзланган максад жорий йил бошлини кучга кирган «2009-йил учун макроинтисидодий кўрсатичлар ва давлат бюджети параметрлари түгрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори ҳамда кабуб қилинган янги қонун орқали солик қонунчилигига киритилган ўзгаришиларни солик тўловчиларга етказишидир,— дейди Республика Давлат Солик қўмитаси раиси Ботир Парниев.— Шу билан бирга солик тартиши бўйича янгиликларни тарбиб этиш, Солик кодексида тадбиркорлик фюзилиятни юзасидан кайд иштаган шарт-шароит ва бошқа кулайликлар солик тўловчилар учун амалда қандай самара берадиганини мухоммади килиши ва бу борадаги билдирилётган таклиф-мулоҳазалар билан ўткилашишга қаратилган.

Конунга киритилган ўзгаришилар жисмоний ва юридик шахслар учун бирмунча кулийликлар яратади.

Жумладан, кодексининг 155-моддасига киритилган кўшишмачага мувофиқ, инвестиция лойӣхаларини молиятилаштириш учун жалб қилинган кредитлардан лизинг компанияларининг оладиган даромадлари соликка тортилмайди. Шунингдек, банк соҳасидаги ўзгаришиларни шарфий таҳтиришларни оширилган тўловчилардан тиббёт фидойидаридан ҳам умидим катта. Гулдек умрим ҳазон бўлмасин, яхшилар, сизларни хукуқий жиҳатдан қаролатлади.

Ботир МУСУРМОНОВ,
«Туркистон-пресс»

ЕГАНИН ОШ ДЕМАНГ...

Ёр кўксининг тафтини кўмсаб,
Туни билан юм-юм йиглади.
Иккى елкасидан кучиб кўллари,
Ўз соchlарин ўзи силади...

Махлиё бир нутага узоқ тикилиб колди. Кўз олдидан турмуш ўртоги Собиржон билан ўтказган баҳти дамлари бирма-бир ўтди. Юзларини юваб тушаётган соғинч ёшлари вужудидаги кучли титроқ ўйготиб, бўғиздан алами хайқирик бўлиб отилиб чиқди – ўкраб-ўкраб йиглади...

Эрининг ўлимидан кейин Махлиё ўзини анча олдирив кўйди. Яшашидан маъно йўколган, ҳаётга бўлган интилиши сунган, гулдай 22 ёшида бева колган баъди «энди нима қиласман?» – деган даҳшатли савол бетиним таъкиб киларди. Хайрият, ҳалиям унда яшашга умид ўйготиб турган қизалоги Одина бор экан. Бўлмаса...

Махлиё кўпроқ иш билан овунди. Дўст-дугоналари «сабр кил, ҳамма нарсанги давоси-вакт» деб дадла беришди. Собиржониз ўтётган ҳар дақиқа йилларга тенг бўлиб туюлса ҳам у эрининг хаёли билан яшарди.

Кечки пайт Одинанин боғчадан олган Махлиё қизасининг тинимисиз берган саволларига жавоб бериб, уйга етиб оларкан, ўзи учун эмас, шу мурғак гўдаги учун яшаш кераклигини ўйлади. Ҳар куни шу ахвол, кечкурун қизига атаб овқат қилди, ул-бул нардан тотиниб, қизасини ухлатади.

Ана ундан кейин олдинда турган узундан-узоқ тун Махлиёнин ўзининг алами саволлари билан эзди.

Туни билан хаёлтнинг ҳар хил қўчалирига кириб чиқкан Махлиё эрта тоңнада яна қизасини етаклаб боғчага шошади. Мана, бугун бешичини кунки, боғча олдида бир ҳал манзарани кузатади. Махлиё нимандир сизгандай ичидан зил кетди. Одина тилидан кўймай гапирадиган ўртоги Бонунинг дадаси уларни боғча олдида кутиб олди. Саломлашагч:

– Махлиёхон, эртага дам олиш куни. Кизимни ҳайвонот бояига олиб бормокчи эдим. Сизлар ҳам бизга ҳамроҳ бўлинграб, – деди.

Махлиё кутилмаган бу таклифи биринчи марта эшитаётгани учун тираб кетди. Назаридан «Рахмат», эртага бис бувимизни кўргани дала ховлига бормокчи эдик», – деган жавоби ҳам мужмалроқ чиқди. Эртаси куни Махлиё балкон деразасидан пастга караса, дарахтлар панасида оқ рангли «Нексия» турарди. Аввалига эътибор бермади. Сўнг 3-4 соат ўтгач, ўша машина ҳалиям бир жойда турганини кўриб ҳайрон бўлди. Бу ўша, Бо-

Бева аёлнинг боши тошданлиги ростмикан? ✓ ТУРМУШ ЧОРРАҲЛАРИДА

нунинг дадаси эканлигини, у Махлиёни куттётганини билди.

Ўзича турли хаёлларга борди. «У нима демокси, менинг бевалигим билан неча пуллик иши бор экан», – деда жаҳалим чиқди.

«Ёлғиз аёлнинг бошига...» – деганлари рост экан. Йўқса, у киму, мен кимман? У тагли-тахти инсонларнинг фарзанди, нуфузли идоранинг бошлиги, менинг ҳандай иши бўлиши мумкин? Шундай хаёллар билан Махлиё боғчага борганида яна унга дуч келди. Киска салом-аликдан кейин «кеча бувингларни ки яхши бориб келдингларми?», – деб сўради Одинадан. Махлиё ўзини тутиб турломади, ўйлаб ҳам ўтирамай, оғизга келган гапни қайтармади:

– Сизнинг нима ишининг бор биз билан? Кечя ҳаёрга бормадик, билдингизми? Нега уйимиз олдида кун бўйи пойлоқчилик килдингиз? Нима, менинг шарманда қилмоқимисиз? – деди. Ҳеч чакон бирор билан овозини сал баландлатиб гапирадиган Махлиёдан бундай кўрс мумомалани кутмаган Аваз турган жойида қотиб қолди. Унга нима дейишниям билмай қолди. Охири:

...Якинда бир дугонамизнинг

бошига оғир мусибат тушди. Отасидан айрилди. Кўнгил сўраб келган кишиларнинг обига ўзилмади. Ўйига кирсангиз, тўкин дастурхон, «олинг-олинг» дегув-чишарнинг туси ўзгармай келганларнинг кўнглини олишларини кўриб, ғалати бўлдим. Ташқарида эса хотинларнинг «йиги-сиги» килиб, аза кийимидаги мархумнинг ҳурматини саклаб туришларини икваридаги ҳолатнинг руҳига бутунлай тескари эди.

Байрамлардагидек дастурхоннинг тўкинлиги, таомларнинг бирин-кетин тортисиши.. бир инсоннинг дунёдан кетгани эмас, кайтиб келгалини нишонлаётган кечага ўхшарди.

Тўғри, оила бадавлат. Ўғиллар топармон-тутармон, дугонамиз ҳам яхшигина ташкилотнинг раҳбари, Таниши-у, куда-андаларнинг сон-саноғи йўқ. Уларнинг ҳам сават ҳамда тогорада ош билан келишлари, шунга яраша хурмат-эҳтиром кўрсатилиши одамда бошқача кайфият

у ўйготар экан.

Худай шу кунлари ёнма-ён

турадиган кўшининида ҳам аза

бўлиб қолди. Уч фарзанднинг

отаси – навқирон йигит туйкус

оламдан ўтди. Эшитганларнинг

юраги орқасига торди. Фотижага

келганинг иккى хонадоннинг

кўнглини сўраб, кири-чикиб

юриши. «Менинг тикилаб-теп-

килаб кўмадиган тобуткашим

ликларини одатий расм-русум-ларимиз орқали билдириб турдилар.

Маърака маросимлари, кун-

далил дастурхонлари ҳам кам-

таргина бўлди. Шунда ҳам ке-

либ-кетувчилар «сағири бор»

дека фотика ўқишиб, дастурхон-

га якин келмадилар.

Яна бир гап. Ҳаммага аёни,

азадорлар кўпинча кора ёки кў

йимиз тўлиб, келинимиз яшнаб юрганида бир неча йилдан бўён хасталаниб ётиб қолган отаси оламдан ўтди. Ёшина никол бирдурнага сўлиб қолди. Атлас кўйлакларда товланиб юрган келинчак оҳорли кўйлакларини бир четта суруб, одмигина кий-

кучада юрмайман, – деда очиқчага ачиқланабди.

Биз унга одатимизни тушунтиридик. Аввалига насиҳатни ғалати қабул қилди. Охири тушунди, ўзини ўнглаб олди. Сал бўлмаса, шу одатимиз деб ёшига на келинчак сўлиб, кўбенинг ўтиборидан четда қолармиди?..

Тўғри, у ёш бўлса ҳам азадор. Буни тушунса бўлади. Аммо ёшларнинг руҳига тасир килувчи бундай либосларни киймасликни уқтириб кўйиш, маслаҳат

бериш кўпни кўрган оналаримизнинг вазифаси эмасми?

Ҳамма нарсанинг чек-чегараси бўлганидек, кайгули кунда ҳам меъёрин унутмаслик лозим.

Кийинида ҳам, дастурхон ёзишда ҳам камтарларлик ва оддийликка не етсин!

ҚАЙФУ НЕ, ШОДЛИК НЕ ажратолмасак қийин бўлар экан

бор», – деб юрган бечорагина она бир кечада адойи тамом бўлди. Қавму қариндош, кўни-кўшиллар юлатувчи таскин сўз тополмай қийналдилар. Бир неча кун взали уйда қозон қайнади. Якинлари, кўни-кўшиллар ўйларидан овқат олиб чиқишиб, уларнинг ёлғиз эмаслигини, қайгуларига ҳамдард экан-

либосда юрадилар. Очигини айтиш керак, ёши ўтган ёки кекса онҳонларимиз учун бундай аза либослари жоиз деса бўлади. Аксинча, ёшгина кизлар, ўтто келинчаклар ҳам бъаъзан қорага бурканиб юриши, бу – умуман ярашмаган урф.

...Онам тўрт киздан сўнг, яхши ниятлар билан келин олди.

им-бошда юрадиган, ўзига қарамайдиган бир ахволга тушди. Ҳатто, ишга чикадиган куни (у катта бир ташкилотда хисобчи эди) ковуш-макси, ўзи ўзун кўйлак, бошига рўмёл солиб ўйдан чиқди. Келинчизни кўриб, укамнинг шашти пасайди. Онамни ичари уйга чакириб:

– Мен у билан бу ахволда

✓ МАРОСИМЛАРИМИЗ

**Зумрадхон АБДУЛЛАЕВА,
Тошкент вилояти, Тошкент тумани.**

(Боши ўтган сонда)

Хонада кўй-кўшикни усталик билан бир-бираига улайди, ҳар гал янги кўшиқ бошлангандаги Салимага кўзларини сузуб, хумор-хумор тикилади. Бу унинг одатими ёки хушомад-ишишибозлигими, Салима билолмайди.

У садоқатли ишишибозларнинг ҳайрат-хайриҳохлигидан илҳомланди чоғи, созандага қош қоқиб, имо қилди: кани, шўхргидан олайлик!

Чилдирма бадабангидан заифрок юрлар бир қалкиб тушди. Энди кўпчилик кутган ўйинбоп, шўх кўй-кўшиклирга нафават келди. Бундай маҳал одатда ўз-ўзидан ракс-ўйин бошланиб кетади. Завқини ичига сизерилмаганлар тортинмай даврага тушиб, ўйинни кизитиши. Рукия ҳам бешкарсаклар жўрлигига уларга кўшиди. Салимани ўртага тортган эди, кўнмади, ҳали даврага дурустроқ кўникол-

барака топинг!», «Жуфт бўлсин энди!». Айниқса, хонада билан созанданинг ўйинчига баб-баравар таъзим килиб, ташаккур изҳор килгани хаммасидан ўтиб тушди.

Салима Рукиянинг ёнида пешона терларини артиб, нафасини ростларкан, бу ҳамду санолар, илтифотлар ўзига тегиши эканига акли бовар киплас, хозиргина даврада ўйнаган ҳам ўзи эмас, гёй бошқа бирор эди. У бир зумда яна ўша оддий-камсукум, тортинчоқ аёлга айланди-кодди.

– Чакки эмассиз-ку! – деди Рукия Салиманинг тирсагидан қаттиқ ушлаб. – Индамай юриб-а?

Салима айбисиз айбдордек хижолат бўлди, энди тезроқ бу ердан кетгиси келди, чамаси. Шундай ажойиб ўйиндан кейин ортиқ томошага ҳожат ҳам қолмаган, бунинг устига кечки овқат вақти яқинлашмоқда эди.

ИККИ ДУНЁ ОРАЛИФИДА

магани учунми, ҳар қалай, ийманди. Раксли болалигига опларидан ўрганган, тўй-ҳашамларда анча-мунча ўйинчи унга бас келолмасди.

Янгибай энди ҳудди тўйда кўшик айттаётган отарчи мисол даврани айлан бослади. Салиманинг рўпарасига келганда секинлаб, тўхтаб қодди. Навбатдаги кўшикни бошлаш учун калласини қийшайтириб, созини узоқ созлари ва шу аснода Салимадан кўз узмай тураверди. У ўнғайлизнаниб, кўзларини олиб қочди, хонанданинг нари кетишини кутди. Аммо у кетмади, ёнига якин келиб, охиста кулогига шипшиди: «Илтинос, битта ўйнаб беринг!».

Баттар мулзам бўлди, айни чоғида ёқимли бир хисдан яйраб кетди, ҳудди қилкўпридан ўтаётган-дек мувозанатини йўкотаёди: яхшим-ёмонми, ҳар қалай, шунча одамни оғизига қаратиб турган шундай йигит унга, бошқа ҳеч кимга эмас, айнан унга илтифот кўрсатди! Рад қисла нима деб ўйлаши мумкин? «Намунча ўзингизни тарозига соласиз?» деса-чи? Билмайман, дёёлмайди. Ёлғон галириб ўрганмаган.

Ҳаваскорнинг синчков нигоҳи қаршисида жавдираб турган кўзларда соҳир бўлган иккиланиш – ийманиши тез илғаб олди. Ногоҳ илҳоми жўшиб кетди. Салиманинг тирсагидан аввалиб ушлади-да, даврага етаклай чиқди. Кейин бошини бир ёнга эгиг, кўшикни бошлаб юборди:

Қалбинг сири бўлгай аён Кўзларнинг яширма.

Даврада яна уч-турт ҷоғли қиз-жувонлар ўйнаштаган эди. Уларнинг борлиги, дадла бўлди чамаси, Салима ҳам бир зум тараффудланиб тургач, охиста кўзларни кўтариб, айланга кетди. Кўй-кўшик мақомига тушиб олгучча ҳаракатлари ковушиб-ковушмай турди. Кўп ўтмай, бутун вуҳуди күшади ёнгил бўлиб қодди. Энди бутун борлиги ўз ихтиёрида эмас, бошқа бир сирли-сехрли жудо таъсирида эди. Ёнида ўйнаётганлар ўз-ўзидан биринкетин гойбанд бўлиши: сиз билан тенглашиша йўл бўлсин!

Даврада бир ўзи қодди. Энди бундан тортинмади. Берилаб, завъ билан ўйнади. Ҳамма ўйнidan туриб қарсак чалар, узоқ-яқинда юрганлар шошиб даврага қўшилишар эди. Боёкиш ҳонданда билан созандага төрлаб кетди. Аммо бас қилишни иккiovиям хәёлига келтирмас, аксинча, бошқа кўшикка ўтилса, ўйин тўхтаб қолишидан ҳадиксираб, мисраларни кайта-кайта тақрорлашар, шу тобда буни ҳеч ким сезмас, ҳамманинг диккат-нигоҳи ўртада, ерданни-осмонданни – тўсатдан пайдо бўлиб, шунчага одамин ўзига маҳлиё килиб кўйган номаълум ракқосада эди.

Ноҳоят, ўйин тугади. Ҳамма астойдил қарсак чалиб, олишилади: «Рахмат,

Одамлар секин тарқай бошлади. Кимларидир хонасига, кўпчилик эса овнатдан олдин муолажа учун минерал сув ичишга ошиқмокда. Колганлар ҳовуз бўйида, боғда айланниб юриб, ошхонанинг очилишини кутишмоқда.

Салима Рукия билан сув ичгани борди. Ер остидан чиқаётган илиқ, шифобаҳаш сув йўғон, кора қувурлар орқали ҳар томонга тарвакайлаб кетган. Мижозлар шу ернинг ўзида, қувурнинг тириш-ёриқларидан пастга, атрофа тизиллаб окиб турган сувдан баҳраманд бўлишида: кимдир ҳовучлаб, ҳафса қилинглар чойнак, пиёла, стакан тутиб ичишида.

Аёллар балчиқдан эҳтиётланиб, кийнала-кийнала сувга кўлларини тутдилар. Шу маҳал орқадан қадам шардаси эшилтилди.

– Шошманлар! Мана бундан ичинглар! Ордага турган Янгибай Рукия чиройли чинни қадаҳ узатди. Ёнида ўша мўйловиди, ўсмир доирачи кулиб турарди.

– Вой, раҳмат! – Рукия қадаҳи сувга тўлдириб, Салимага узатди. Гардиши худди тилладек ялтираб турган, алоҳида чиройли жўмрак қилинган бу бежирими идиша сув ичиш нокулай туюлар, у факат томоша-безак учунгина ясалгандан эди. Салима хозиргина ҳовучлаб сув ичмоқчи бўлишганини эслаб, уялиб кетди.

– Бўлинг энди, кутиб қолишди. –

Шодмон ОТАБЕК

Рукия одатида тирсагини ишга солиб, секин шипшиди.

– Майли, шошмай ичаверинглар, – деди Янгибай ва аёлларни бир лахза холи қолдириб, Ҳалимжон билан қамишлар атрофини айланниб туриши.

Салима, гарчи йигитлар нари кетишган бўлса-да, кимнингдир сук назарни ўзини таъкиб килатгандай туюлди; юзини четга ўғириб, сув ича бошлади. Чиройли жўмрак худди дўйтилар айтгандек, оз-оздан, хўплаб-хўлаб ичишга мўлжалланган эди. Салима тезроқ бўшшатай деб идишни баландрок кўтартареди, сув тошиб, кўргагига, сунг кўйлагига сизгиди. Сувни охирига сикоришига сабри чидамай, ерга сепиб юборди. Рукия идишини икки марта кетма-кет тўлатиб иди. Кадаҳни яхшилаб чайгач, яна сувга тутди ва тўлдириб, эгасига қайтарди.

– Катта раҳмат, Янгибай ака! – Рукия тамамни билан табассум қилди.

– Арзимайди, – деди Янгибай ва Салимага қараб жилмайди. – Сиз жуда яхши ўйнадингиз. Ҳамма хурсанд бўлди. Ўйинни қаерда ўргангансиз?

– Артистликка ўқиган-да! – Рукия

ЭНГ КАТТА БОЛАКАЙ

Австралиялик Заки буғунги кундунёнинг энг катта болакай деб тоғилди. У олти ойлигига 30 килограмм тош босарди. Боланинг ота-онаси фарзандлари кутилмаган даражада тез ўсаётгандан ташвиши тушиди. Мамлакатдаги энг нуғузли шифокорларга мурожаат килдилар. Узоқ олиб борилган текширулардан сунг Заки соппа-сое деган ҳолосага келинди. Айни кунларда уч ўшига тўлаётган болакай ўз онасидан ҳам, отасидан ҳам оғирроқ. Ота-онанинг ташвиши болакайнинг кўп овқат тановув килиши ёки жуда тез ўсаётгандиа эмас, балки бу чакалоқ шу даражада тез ўсадиган бўлса, келгусида бу пахлавон учун келин топиш муаммога айланмасмикан?

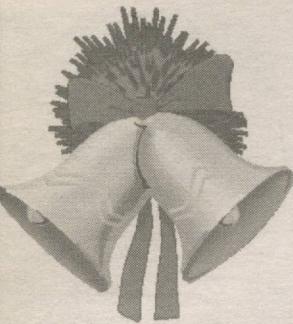
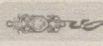
ЕТТИ КУН ДУШ ОСТИДА

Одамлар бошқаларни ҳайратга солиши учун нималарни ўйлаб топиш майди, дейсиз. Мюнхенда истикомат килувчи Петер Шелл исмли жабоб роппа роса этии кеч-кундуз душда чумилди. Агар унинг танасидаги терилар ёрилиб кетмаганди, чўмилини давом эттириши ҳам мумкин эди. У кўпчиликнинг гувохлигига душостида ўн кун чўмилишин ваъда килганди. У сўзининг устидан чиломаган бўлса ҳам дунёдаги энг узоқ муддат чўмилган инсон сифатида эътироф этилди.

ТУЯЛАРГА ЧИРОҚ ЎРНАТИЛДИ

Маълумки, Мисрда туялар ҳам асосий транспорт ҳисобланади. Айниқса, чет элдан ташриф буюрган сайдэхлар туяларга туяларга даромад топиш майди. Кейинги пайтларда туялар билан машиналарнинг тўқнашиши натижасида кўплаб одамлар шикастланади. Бундабаттаб туялар ҳам жабор кўриб-гина колмасдан, баъзилари умуман ишга яроқсиз бўлиб, гўштга тортилиб юборилаётганди. Табиатни мукофаза килиши ташкилоти бу масалада ҳукуматдан бирон-бир чора кўришини талаб этиб чиқди. Мутахасислар шароитни ҳам обдон ўргандилар, туялар баланд бўлиб, машиналар эса паст бўлганлиги сабаби ҳам тўқнашув кўп содир бўлаётганини аникланди. Эндиликда туяларга кундузлари кўзга ташланадиган рангли ўргулар белгилари ўрнаталини, тунда эса ўша ўғулар белгилари чирок сингари нур таратади. Бу эса тезда оммалашиб ҳам кетди, яни тут милиб саир этувчи сайдэхларнинг сони икки баробарга купайди. Айниқса, туяларга ўрнаталини рангли чирок мисол нур таратувчи белгилар уларни янада жозибали қилиб кўрсатмоқда.

Салоҳиддин СИРОЖИДДИНОВ
тайёрлади.

DO'STIM OYMOMO
Oy shu'lasi yaltirar,
Sovuq suvda qaltirar.
Men chiqay peshtoqingga,
Onamdan ruxsat so'rabi.

Sen bilan subbat quray,
Doyim baxtiyor bo'lay.
O'zimga do'st topdim deb,
Ko'nglim xotirjam yuray.

SUHBAT

Lola bilan qizg'aldoq,
Suhbatida shunday der:
«Biz bahorning ko'rkimiz,
Zavq olar osmon-u yer».
Lola aytar: «Men axir,
Tog'u toshning qiziman».
Qizg'aldoqchi: «Men-chi, -der,
Qir-adirning ko'ziman»
Ikkovi shundayin deb,
Maqtar edi o'zlarin.
Gaplari hech qovushmay,
Tamom qildi so'zlarin.

Mohidil TAL'ATOVA,
Qo'shrabot tumani,
35-maktab 7-sinf o'quvchisi.

MAZZA EKAN
Qor yoqqan kun,
Qirqa chiqdik.
Salim, Alim,
Birga chiqdik.
Chana uchish,
Yaxshi biram.
Zavq beradi,
Olam-olam.
Oppaq qordir,
O'ng-u so'lim.
Zavqqa to'la,
Yurgan yo'lim.
Qish havosi,
Toza ekan.
Qor o'yini
Mazza ekan.

KARIM VA QOROLI

Hovlining bir chetiga,
Ekdi Karim qoroli.
Har kuu xabar oldi u,
Qanday kechdi deb holi.
Qoroli ham kundan kun,
O'sdi samoga qarab,
Hosilga kirdi sekin,
Quyosh nurida yayrab.
Parvona bo'lib Karim,
Nari ketolmay goldi.
Qoroli o'sib ketdi,
Karim yetolmay goldi.

Anvar QURBON,
Toshkent viloyati, Bo'ka tumani.

BOLALAR-DUNYOSI

«QALDIRG'OCH» DAN QULOCH YOZIB...

Javohir Davlatov endigina 6 yoshta to'ldi. U inglez va rus tillarida savol-javob qila oladi, she'erlar o'qydi. Chunki Javohir ta'lim-tarbiya olayotgan 4-«Qaldirg'och» bog'cha-maktab majmuasida bolajonlarga ingliz va rus tillari ilk yoshlaridan o'qitiladi.

«Qaldirg'och» Jondor tumanidagi iibratli tarbiya maskanlaridan biri bo'lib, 140 o'ringa mo'jallangan. Majmuada maktab-gacha ta'lim-tarbiya beruvchi 4 ta guruh va boshlang'ich ta'limga yo'naltirilgan 1-2-3-sinflar bor. Majmuva hovlisi did bilan bezatilgan. Bir tomonda yo'l harakati qoidalari o'rganish maydonchasi joylashgan. Yozgi ayvonlar ertak qahramonlarining suratlari bilan yanada chiroy ochib turibdi. Bog'cha-maktabda matematika fani ham chuoq o'rgatiladi.

Majmuva mudirasi Saodat Saidovaning aytishicha, asosiy fanlarni bolajonlar 90-95 foizgacha o'zlashtira olishayapti. Chunki bu

yerga o'ziga xos maxsus tanlov asosida qabul qilingan bolalar 4-sinfdan boshlab, maktablardagi shu sohaga yo'naltirilgan maxsus sinflarda o'qishni davom ettiradilar. Bo'shqa aytadigan bo'lsak, «Qaldirg'och» inglez va rus tillariga ixtisoslashirilgan maktablar uchun o'quvchilar eng yaxshi tayanch ta'lum muassasida.

— «Qaldirg'och»ning — tashkil topganiga 30 yildan oshdi, — deydi shu majmuuda o'qyidigan nabiralarning buvusi Mukarrama Yusupova. — Avval bolalarim boshlang'ich sinflarda shu yerda tahsil olishgandi. Endilikda 2 nafar nabiram ham o'qib, til o'rganishayapti.

Majmuva xonalarini aylanganimizda tarbiyachi Firuza Narzieva ishlayotgan katta guruh xonasini diqqatimizni tortdi. U qog'ozdan «pappe-mashe» usulida yasagan qo'g'irchoqlarida milliy ertak qahramonlarimizni aks ettiribdi. O'z kasbini sevgan Firuza 2007 yili «Yilning eng yaxshi

QISSADAN HISSA

tarbiyachisi» ko'rik-tanlovida ishtirot etib, viloyatda 1-o'rinni egallagan. Yana kichik guruh tarbiyachisi Nargiza Izzatova yasagan turli o'ynichoqlar bolajonlar savodini chiqarish, qiziqarli matematika mashg'u-lotlari o'zlashtirishga xizmat qilar ekan. Bog'cha-maktab jamoasi va tarbiyalanuvchilarini tuman, viloyat va respublika miyosida har yili o'tkazilib turiladigan «Original ko'rgazma quro»; «Sevimli o'ynichoq» tanlovlariida, «Sog'iromjon-polvonjon» sport musobaqalarida faol ishtirot etib kelmoqda.

Darvoqe, bu yerda «Raqsni o'rganamiz», «Shaxmat-shashka», «Tasviriy san'at», «Jajji gulchilar» kabi to'garaklar ishlab turibdi.

Sinflarda o'tilayotgan dars jarayonida o'quvchilarning har ikki tilda bermalol gaplashishi, murakkab matematik amallarni muallim ko'magisiz bermalol yecha olishini kuzatdik.

«Qaldirg'och» bog'cha-maktab majmuasida yaratilgan quayliyiklar, kelajakda bolajonlarning sog'irom o'sishlariga, yaxshi o'qishlariga ko'mak bo'ladi.

Mohigul NAZAROVA

BOLAJONLAR YOZADILAR

HAMMAGA NAMUNA

Qoshnimiz Anvar aka o'g'il Ikromga har doim: «Men ishdan kelguningimcha bekor yurmay, kitoblarining o'qigini», — deb tayinlandi. Ikrom dasadining so'zlariga qulq solmay ko'chaga chiqib, bolalarga qo'shilib o'ynardi. Kunlardan bir kuni bir bezori bola umga sigareta chekishi maslahat berdi. U yo'q deb turib olishiga qaramasdan, o'rtoqlari majbur lab sigareta chektirdi. Burni bilib qolgan Anvar aka ikromdan juda ranjibdi va uni koyibdi.

Anvar aka o'g'liga bu voqeja odatga aylanishini oldini olish maqsadida uni kurash seksiyasiga olib borib, o'g'lining doimiy

QATRA

I LINJ

Oltinchi sinfda o'qiyotgan Ravshan chiroylidishchaga solingen soat ko'tarib, oshxonaga yugurib kirib keldi. Uning ko'zlar shu payt quronchga to'la edi. Do'sti Iqbol tug'ilgan kuniga sovg'a qilgan soatni oshxonada kuymalanayotgan onasiga ko'rsatib, nimadir demoqchi edi. Ammo onasi:

— Qayerlarda sang'ib yuribsang? Maktabga boradigan vaqtin bo'ldi! Choyningi ich-da, jo'na! — dedi-yu, o'z ishi bilan mashg'ul bo'ldi. Ravshan tomoniga qaramadi ham.

Ravshan xomush holda sovg'a ni ko'tarib, xonasiga kirib ketdi. Xuddi shu payt u onajonisidan:

— Ravshanjon, qo'lingdagisi soatni qayerdan olding? Buncha chiroyl? Kim sovg'a qildi? Tug'ilgan kuningni unutmagan o'rtoq'ingni ham darsdan keyin uyimizga talkif qil. Uni mehnom qilamiz, — degan so'zlarini kutgandi...

Adolat RAHIMOVA,
Qashqadaryo viloyati.

Sahifani Nigora RAHMONOVA tayyorladi.

Тошкент вилояти, Зангиота туманинда 251-мактаб бошлангич синф ўқитувчиси Шоира Исокова: «Инсоният яратган буюк кашфиётлардан бирни китоб. У, аввало, онгимизни зиё билан бойтади. Француз файласуфи Диодро: «Одам мутолаани бас қылса, фикрлашдан хам маҳрум бўлади», — деган экан. Мен ҳар доим яқинларимнинг яхши кунларида китоб совға қиласман. Бу одатими кўпчиликка ўргатганман. Кўн китоб ўқиган инсоннинг қалби мусаффо туйуларга бой бўлади. Ўйдаги жавонимда ҳазрат Алишер Навоийдан тортиб, Ойбек, Чўлпон, Абдулла Қодирий, ўткир Ҳошимов, Мухаммад Юсуф, Тохир Малик ва бошқа севимли шоир-адибларимизнинг асарлари, шунингдек, турли газета-журналлар тахламларигача бор, — дея фахрланиб ҳикоз қиласди. Шоира опани қувонтирган нарса фарзандларининг ҳаммаси мана шу китобларни ўқишган, баъзан ундан «янги китоблардан борми?» деб сўраб туришади. Бошлангич синф болаларида дарс бергани учун, аввало, уларнинг характеристикини, оиласиши шаротини ўрганиб чиқиб, кейин мумошна қиласди.

Умринг шитоб билан ўтга-

Шу, кроссвордни ўйлаб топган одам қўлимга тушиб қолса, нима килиши ўзим билардим! Ҳозир қаёқка қарамай, кимни кўрмайин, ручкани тишлаганча кроссворд ёчиб ўтиради. Килдиган иши ўйкми, уларнинг? Етти ёшдан етмис ўшгача десам лоф эмас-ов.

Мана, биздаям иккита кроссворд «жинниси» бор — Ҳасан-Хусан! Хали учинчи синфда ўйкайди-ю, лекин мен оладиган газетлардаги бош-қотирмаларни бошини бир-бирларига тақағанча ечишга тушади. Тағин ҳар иккиси саволдан бирига жавобни каминадан сўрашади. Айтган сўзим жавоб катакларига тўғри келмаса, астайдим хафоям бўлишади. Айтганим тўғри чиқса, худди ўзлари топгандай хурсанд бўлишиб: «Дада, «Поле чудес»га борсангиз-чи!», деб маслаҳат ҳам беришади, зумрашал!

Мана бугун ҳам телевизордан футбол томоша килиб ўтирам, газета кўтарганча ёнимга келишиди:

— Дада, турмушга чиқмаган қизни нима дейишиди, ўзи олтига ҳарф экан.

— Уф-ф! Тинч кўясизларми-йўкми?! Мен турмуш курмаган эркак қанака айтилишини биламан — бўйдок! Буям олти ҳарфли!

— Йўк, бу ерда гап қизлар ҳакида кетаяти, бўйдок нималигини ўзимизам яхши биламиш! деди эгизаклар тўрттала оёқларини бир этикка тикиб олиб.

— Бу масалада-чи, ойила-ринг дурустрок, ўшанга боринглар, дейман ҳафсаласини пир килиб.

Энди болалар ошхонада овқатга уннаётган хотинни холи-жонига қўйишмайди:

— Ойнико-он, жон ойи, айта колинг, турмушга чиқмаган қизни нима дейишишарди?! Бор-йўғи олтига ҳарф экан!

— Борийла, бошимни

ТАЪНА-ДАШНОМ ЭМАС, РАҲМАТ ЭШИТАЙЛИК

ОТАНГДЕК УЛУФ

нини қаранг-а. Мактаб барпо этилганида ишга келганди. Ҳалигача умри шу даргоҳда ўқувчилар даврасидаги ўтаяти. «Мен бу жойдан факат яхшилик кўрдим. Мактабдаги касбдошларим, айниқса раҳбаримиз Абдувоҳид Рауповининг олийжаноблиги боис ким бу ерга ишга кел-

са, шу ерда ўрнашади, гуллаб-яшнайди», — деди кахрамонимиз. Опа ўқитган ўқувчиларининг кўпчилиги олий ўқув юртларида таҳсил кўраяти. Баъзилари ҳатто катта-катта корхоналарга раҳбарлик ҳам килаётган экан. Ўқитувчи учун ўқувчиси Ақида Тохижӯжаева ҳам кахрамонимиз ҳакида илик фикр билдири:

— Шоирага қараф, битта аёл

ҲАЖВИЯ

китобларига тикилиб қолишган пайти миямга бир фикр келиб қолди. Ахир, бизнинг идорада бир котиба киз борку, ўтизга кирсаям ҳали эрга тегол... э-э-э, тегмаган. Ўшанга қўнғирок қилсан-чи, тур-

мушга чиқмаган қизнинг қандай аталишини айтади-кўяди!!!

— Алло, кечирализ, бевак бозовта қилаётганим учун! — дедим худди телефон олдида бирор қўнғирок қилса, дарров оламан деб коровуллаб ўтиргандек то нима дейишни ўйлаб олгунимча бўлмай гўшакни кўтартган котибамизга. — Байрамнинг бизан! Ҳа-а, шу-у, мана сиз, ҳозирча турмушга чиқмагансиз-да, шунга нима дейишиди ўзи!?

— Ким?! Ўйдагиларимми?! Ойимлар ачинал-ла! Акаларим кўнишиб кетишган. Кеннойила-рим бир нима дейидиган бўлишса, ўзлари яхши билишади, нима қилишимни! Аммо, дугоналаримни менга ҳаваслари келади, ажаб қиласан-хўп қиласан, эр деганини оти ўчин дейишиади! Нима, бирор таклифинг бормиди?!

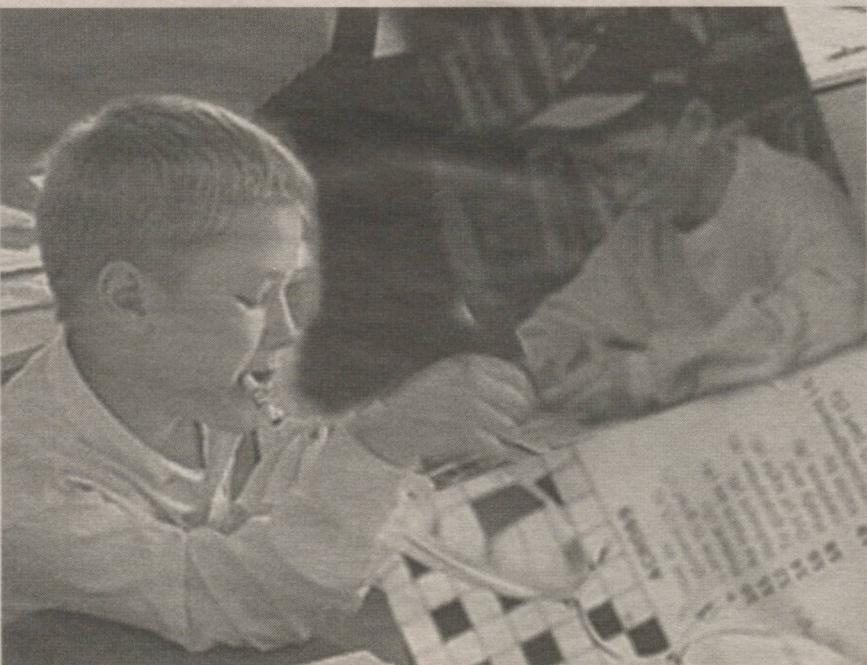
— Йўғ-а, ўзим, шунчаки, дедим карикизлиринг учун тақдирга тан берган ва бунинг яхши тарафлари борлигига юз фоиз имон кетилрган қизнинг бардошита оғарин ўқиганча. — Биласиз-у, болалар, шу десангиз ўлгудай кроссворд жинниси! Битта савол чиқиб колиби: турмушга чиқмаган қиз деган. Эр-хотин шунча ўйлаб ҳеч жавобни топлаётудик. Ўзи олтига ҳарф. Шуни айтвортолмайсизми, мабодо?!

— Айтаман, нимага айтмасаканман! Эртага ишга келсангиз, шунака қилиб айтиб бераман-чи, тугилганингизага юз пушаймон бўласиз! — Карикиз гўшакни шунака тарақлатиб жойига қўйди-ки, кулокларим тешилай деди...

Шунга айтаман-да, бу кроссворд деганларини ўйлаб топган одам қўлимга тушса, ўзим биламан, нима килиши. Сизлар билмайсизларми, турмушга чиқмаган қизни нима дейишиларини, ўзи олтигатигина ҳарф экан...

ОЛЛОЁР БЕГАЛИЕВ

ТУРМУШГА ЧИҚМАГАН ҚИЗ

БИЗГА ҚАНЧА ЙОД КЕРАК?

(ёхуд қалқонсимон без хасталикларининг оқибатлари)

Калқонсимон беззинг катталашиб билан кечадиган касаллик – энде-мик бўқоқ йод танқислиги туфайли пайдо бўлади. Озиқ-овқат маҳсулотлари ва сувда йоднинг кам бўлиши натижасида организмга йод моддаси етарила тушмайди, бу эса қалқонсимон без хасталигини келтириб чиқаради. Маълумки, қалқонсимон без аклий ва жисмоний ривожланишини таъминлайди, организмда моддалар машинувини тартибига солиб туради. Йод етишмаганда қалқонсимон без иши издан қиқаб, аёлларда бепуштлик, камқонлик, ҳомиладорликнинг оғир кечиши, боланинг коринда нобуд бўлиши сингари холатлар кузатилиди. Эркаклар эса ўйқуянлик, нафас қисиши, соч рангининг ўзгариши, дармонсизлик, бош оғриги, тирнок ва тишларнинг муртлашви, жиссиний заифлиқдан азият чекадилар. Бўқоғи бор қизларда жиссиний жиҳатдан етилиш кечиқади, ой кўриш тартиби бузилади, ўғил болаларда эса бўқоқ туфайли бўй ўсиши тўхтаб, аклий заифлаштаганини пайқаш мумкин. Негаки, йод етишмаслиги миянинг ривожланишига салбий таъсир кўрсатади. «Йод етишмовчилиги беморда аклий ва жисмоний қолоқликни, қулоқ оғирлашувини, паканлик ва бошка хил ўзгаришларни келтириб куради», дейишмоқда олимлар. Бу саллика чалинганимизи ёйкими, буни қандай аниқлаш мумкин?

Хабиба РУСТАМОВА – тибиёт фанлари номзоди, эндокринолог врачи: – Эндемик бўқоқиңа учраган беморларда қалқонсимон без катталашиб, умумий ҳолсизлик, чарчашиб, бош оғриги, бўғилиш, нафас олиш кийинлашиши, куруқ йўтал, юрак соҳасида ноҳушлилар каби белгилар пайдо бўлади. Без катталашганда аввалига кўзга ташланмайди, кейинчалик пайласлашганда билиниб, бўйин йўғонлашади.

Катталашган қалқонсимон без катталашиб, умуман, қалқонсимон без нима учун ўсиб катталашиди? Бунинг сабаби шундаки, организмда йод етишмаганда қалқонсимон без бу «танқислик»нинг ўринини тўлдириш учун ўз фаолиятини тезлаштиради, яни унинг хужайралари ийриклишади, кўляяди. Натижада бўқоғнинг кўзга ташланадиган турлари (масалан, диф-фуз эутиреоид бўқоқ, тугуни бўқоқ, тугуни заҳарли бўқоқ, баъзи ҳолларда шу жода рак ўсимтларни биларми гипотиреоз) вуждуга келади.

Хўш, бир кунда қанча миқдорда йод истеъмол қилиш лозим? Эмадиган гўдаклар то бир ёшга етгунларича кунига 50 мкг, иккى ёшдан олти ёшгача бўлган болалар 90 мкг, мактаб ўқувчилири (7-12 ёшлилар) 120 мкг, ундан катталашиб эса 150 мкг, ҳомиладор ва эмизикили аёллар 200 мкг йод қабул қилишлари кундадик мөбъер сифатида белгиланган. Бундай миқдордаги йодни кишиларимиз асосан ўзлари истеъмол килаётган озиқ-овқат маҳсулотларидан олади. Агар оқватланиш жараёнинда организмга етарила йод маддаси тушмаса, бўқоқ ривожланади. Шунинг учун ҳам одам ўзини синчиклаб кузатиши, қалқонсимон без хасталиги аломатларини сезсан эндокринолог шифокорга учраб, тегиши мулажа олиши керак. Бемор дориҳоналарда сотилиётган ўзимчма йод препараторларини факат врач руҳсати биланга иштесмол қилиши керак. Шуни унутмангани, мўттадил хаёт кечиран, ишда ўзини зўриқтирган, асабийлашиш,

САЛОМАТЛИК СИРЛАРИ

спиртли ичимликлар ичиш, тамаки чекиш сингари зарарни одатлардан ўзини тийган, дам олиш ва оқватланиш коидаларига амал қилиб, доимо жисмоний машқлар билан шуғулланганлар бўқоқ хасталигига деярли чалинмайди.

БЎҚОҚНИ УЙДА ДАВОЛАШ МУМКИНИ?

«Ийгирига тўрт ёшдаман, бўкоғим шишиб туради, уч-тўрт йилдан бери азоб чекаман, нафасим, кисиб ҳаво етишмайдиган бўлади. Бўқоқни уй шароитида даволаш мумкини?»

Махлий РАХИМОВА,
Тошкент шахри.

Зокирхўжа АКБАРОВ – эндокринолог, тибиёт фанлари доктори:

– Бўқоқ қалқонсимон беззинг ўсма шаклида катталашибидир. Шу без фаолияти бузилиши туфайли қалқонсимон без катталашиб, бўйин нервларини, томирлар ва трахеяни қисиб кўяди. Оқибатда нафас қисиши, бош айланниши, бехоллик холатлари рўй беради. Бўқоқни даволашда эндокринолог маслаҳати зарур. Чунки, бўқоқнинг баъзи турлари қалқонсимон беззинг сурункали ялиглаши ёки ўсмалар пайдо бўлиши билан кечади. Бемор шифокорнинг тавсиясига кўра, гормонал ва дори препараторлари (масалан, Йодид, Йодамарин, Йодактив) билан даволанади. Шунингдек, рўзгорда йодланган туз ишлатиш, йодга бой мева-сабзавотлар (бодринг, хурмо, ёнғоқ, кабилар)дан еб туриш керак. Уй шароитида ўз билганича даволаниш ҳеч қандай натижа бермайди. Агар бемор шифокор тавсиясига кўра, мунтазам мулажа олса, астасекин бўқоқ ўсишдан тўхташи ва сўрилиб кетиши мумкин. Доридармонлар ёрдам бермagan холларда bemor операция қилинади.

Гулчехра ЖАМИЛОВА тайёрлади.
(Давоми бор)

АЁЛЛАРГА МАСЛАҲАТ

баргларидан тайёрланган дамлама фойдали. Бунинг учун 1 ош қошиқда майдада кесилган крапива барглари 1 стакан қайнок сувга солинади. Бу суюқлик билан бошни совунлаб ювандан сўнг, яхшилаб уқаланади.

Яна бир мулажа: крапива ва настурция баргларини 60°ли спиртга солиб кўйиб, 10 кун сақланади. Бошдаги терига бу спиртли суюқликни кунига 2 марта эрталаб ва кечкурун суртсангиз ниҳоятда фойдали. Даволаниши муддати 2-3 ҳафта.

Думалоқ, ипсисомон соч тўкилишида «Банфи» лосьони яхши самара беради. Бунинг учун пахта ёрдамида лосьон бош терисига суртилади ва ишқаланади. Бу мулажа 20 дақиқадан сўнг яна бир марта тақрорланади.

СОЧИНГИЗ ТЎКИЛАЁТГАН БЎЛСА...

Бошдаги сочлар ҳар 2-4 йилда бир марта алмашса, киприклар 3-5 ойда 1 марта ўзгариб туради. Яъни бу даврда эскилар тўкилиб, янгилари пайдо бўлади.

Сочни парвариш қилиш учун аввали сиз сочинигиз қанақалигини билиб олинг. Агар ёғли бўлса, бошингизни маҳсус совун турида ювишингиз керак. Куруқ бўлса, ёғисиз совунларда ёки янги тухум саригига озигина сув кўшиб, яхшилаб аралаштирилади ва бош терисига суртилади. Сўнг 20-30 дақиқа ўтгач, сиркални сув (1-1,5 ошқошк ошхона сиркасига 1 литр сув кўша-сиз) билан бошингизни ювиб ташлайсиз.

Сочлар кўпроқ бошнинг чекка ва орка мия томонида, айрим ҳолатларда айланма соч ўйлида тўкилиши кузатилиди. Айланма ҳолатдаги соч тўкилишида крапива

Катта самарага эга бўлган лосьонлардан бирни «Дзинтарс-2» сочни мустаҳкам килаади. Ундан ташқари бу лосьони сочларни табиият ҳолатига келтиради ва ялтиратади. Унинг таркибида пиёз, саримсок, хина ва бошка маҳсулотлар мавжуд. Бу лосьон билан даволаниши - 2 ойга тавсия этилади.

Сочингизни ювишдан олдин «Дзинтарс» лосьонининг қуруқ туридан суртиб, куригандан кейин илик сув билан чайқада ташланади. Юқорида кўрсатилган тавсиялар билан бирга оқватланиш жараёнинда витаминаларга бой мева, полиз маҳсулотлари, қўқатларни доимий равишда истеъмол қилиб турини ҳам унутманг.

Тоҳир ИБРАГИМОВ,
тибиёт фанлари доктори, профессор.

КАЛАМПИРМУНЧОК ҳам шифо

Қалампирмунчоқ халқ табобатида азалдан ишлатиб келинади.

Чунончи, буюк табиб Абу Али ибн Сино ўзининг табобатга багишланган асарларида шундай ёзади:

«... Унинг энг яхшиси қуруқ зайдундан данагига ўхшаган, чучук мазали ва ўтқир хиддисидир. Иккинчидан, иссиқ ва қуруқ. Оғиз хиддига ёқимли қиласи. Кўзни ўтириштиради, кўзга тушган пардаларга фойда киласи.»

Меъда ва жигарни кучайтиради, қайт қилиш ва кўнгил айнагини тўхтатади. Хитой табобатида қалампирмунчоқни гижалларга қарши омил сифатида кўллашади. Қалампирмунчоқ мийининг шифобалшиги кўйидагича:

- Фунгасининг 3 донаси чой билан ичилса, фойда киласи.
- Оғиз чайишда, яраларни ювишда кўлланилади.
- Таом ҳазмани яхшилайди, иштаҳани очади, корин дам бўлишидан саклайди.
- Ҳиқимони тўхтатиш хосияти бор.
- Артрит, неврология, бод хасталигида оғриқни камайтириб, кайфиятини яхшилади.
- Бронхит, шамоллаш, сил, гайморит хасталикларини даволашда малҳам бўлади.
- Аъзои-баданда иммун тизимини оширади.
- Тери хасталигида, қичималарда, яралар битиши кийин бўлгандан фойда киласи.
- Ақлий чарчоҳни бартараф этиб, жисмоний тикланишда ёрдам беради.
- Айни ёз фаслида турли чивин, ҳашаротлардан саклайди. Айниска, унинг мойи яхши наф беради.
- Қалампирмунчоқ мойидан 5 томчи олиб, бирор ўсимлик ёғига 10 мл. аралаштириб уқалашда кўллашади.

Шуни ёдда тутиш керакки, қалампирмунчоқ мойидан 14 ёшгача бўлган болалар, ҳомиладор аёллар, руҳий хасталиги бор кишиларга кўллаш тавсия этилади.

Мирзамир МИРЗАШАРИПОВ,
доришиунос.

ПОЙЛОҚЧИ

Куралай кўз, курала-а-ай...
Тўйнугингдан мўралай!..

Миллӣ киномиз маҳсулоти бўлган ўша машҳур «Водиллик келин» фильмида бош қаҳрамонлар, яъни севишган икки ёшнинг боғдаги утрашувини эсланг. Улар тун бўйи субҳатлашишади. Буталар орқасида эса икки болакай бу севишганларнинг висол онларини томоша килиш учун пойлаб-пойлаб, ахйир зерикит, ухлаб қоладилар. Чунки, болакайлар кутган «ҳодиса» рўй бермайди. Ёки «Тангалик болалар» фильмни қаҳрамонларидан бирининг дарҳатга чиқиб олиб, дурбин билан чўмилайётган қизларни томоша қилиш эпизодига ётибор берган бўлсангиз керак. У бу манзарадан завъланганни яшириб ўтмайди. Ваҳоланки, қизлар кўйлаклари билан чўмилашади.

Вуайеризм - француза «вайеризме», яъни пойлоқчиликка, бекитиб қаравшга, яширича томоша қилишга майл, дегани. Бу майл жинксидан қатъий назар, озмикўпум, ҳар бир инсонга хос. Бу яримланғоч моделларнинг, реклама гўзалларининг суратларига ҳавас ва ҳайрат билан бокиши, эшик тирк-ишидан мўраш, кулов тутиш каби агадий истак, очик дераза ёхуд дарвозага ташланган ўғринча назар, дегани.

Вуайеризм аломатларини гўзаллик танловлари, ҳар хил рангли журналь-булкетлардаги суратларда кўриш мумкин. Фарбликлар назариди, бу кўркичили ҳол эмас, даҳшатда тушиш ҳам ярамайди. Мухими, чегарадан чик-маслик. Аслида-чи?..

Бизнинг ўхла гўзимиз кўнишиб қолган одатий ҳол каби хотиржамги-на қаравшимиз яхшимикан? Умуман, пойлоқчилик қандай одат? Нега одамлар билиб-бilmай пойлоқчилик қандайлар? Майли, бундай майл ҳар кимнинг ички сири ҳам бўла қолсин, аммо шундай одамлар учрайдики, қачон, қаерда кимни пойлаганини уялмайнетмай дўстлари даврасида сўзлаб ҳам берадилар.

Одатда, ошкора, «жиловлаб бўлмайдиган» вуайеризмага стриптиз ва порнография ишқибозлари дучор бўладилар. Уларни маънан батамом соглем дейиш кийин. Эротик фильmlар ёзилган дискларининг «ўғрингчаводоси, маҳсус интернет сайtlарни томоша қилиш имконияти кенг ва муаммосиз бўлган бугунги замонда вуайеризм чегарадан чиқиши эмас, балки одатий ҳолга айланниб қолди. Хўш, бу билан вуайеризмга тўсқинлик қилиши шарт эмас, деб ҳисоблаш мумкини?

Дераза пардалари нафақат кўш

МУЛОҲАЗА УЧУН МАВЗУ

нурини қайтаради, балки уларнинг хонадон сирларини яшириш вазифаси ҳам борлигини унумаслик керак. Ҳеч ётибор қилғанмисиз, ҳозирги кунда ҳам онда-сонда бўлса-да, айрим хонадонларда дарвоза ичди парда осиғлиг турган бўлади. Бу ҳол ўзбек ҳалқининг «очик, эшик ичкарисига назар ташлаш—гуноҳ», деган ақида сиғарилини ҳалихануз риоҳ қилиб келинайтганидан далолат. Эшик ортида нима бор? Кимнидир иморатнинг тузишлиши кизиқтириш, бирор ҳолининг қанчалик сараштига эканлигига қарайди. Яна бир «ўғри нигоҳ» эса хотин-халқ кўланасини қидириб бехо.

Мана, нима учун эшик ичкарисига қарава гуноҳ экан, пойлоқчилигига одатий ҳолга каби хотиржамги-на қаравшимиз яхшимикан? Умуман, пойлоқчилик қандай одат? Нега одамлар билиб-бilmай пойлоқчилик қандайлар? Майли, бундай майл ҳар кимнинг ички сири ҳам бўла қолсин, аммо шундай одамлар учрайдики, қачон, қаерда кимни пойлаганини уялмайнетмай дўстлари даврасида сўзлаб ҳам берадилар.

Одатда, ошкора, «жиловлаб

фил бўла олади? Яна ким билади, дейсиз?..

Бугунги кунда вуайеристлар ўзларидаги пойлоқчиликка «мехр»-ни ўзгалардан яширишга уринмайди. Бунинг бош сабаби - тез-тез, бот-бот ўтказиб турлаётган танловлар десак, ҳато бўлмас. Табиат ато этган гўзал буджудни ортичча либослардан холи қўйган кўрким аёллар бир жойга жам бўлган эканлар, пойлоқчилар бундай очик имкониятдан нега фойдаланиб қолишлари керак эмас? Энг «моҳир» вуайеристлар эса — гўзаллик танловларининг ташкилотчилари.

Хўш, биз-чи? Оддий одамларчи? Бизнинг чекимизга ташкилотчилар ишлари эмас, томоша килиш, бирор уялиб, кўз кири билан, яна бирор ошкора, бемалот томоша қилиш тушган, холос. Ярим яланғоч гўзалларининг ошкора суратлари эса эрқаклар учун оддий «қитиковчи» вазифасини ўтаб қолди. Чиройли вужудларни кўриб, туйгурлар, хоҳиш, майл жунбушга келади. Ракслар, чўмилаш либосларини намойиш қилишда минг истиғно, минг ишва билан энгilib-булилаётган гўзалларининг коматини кўриб қон гупуради. Бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас-да. Ахир, буларнинг ҳаммасини табиат «инсоннинг руҳий дастурига» киритиб қўйган-да.

Дарвоже, бундай тасир, уйғоницдан аёллар ҳам мустасно эмаслар. Яна бир нарса: армон бўлган мухаббат, етишилмаган васл ҳам аксарият эрқакларни танловлар, очик суратларни томоша қилиш, ўғрингча назар ташлашга, умуман, пойлоқчиликка етаклар экан. Томошадан эрэк қанчалик конишик ҳосил киласи ёки йўқ, буни аниқ айтиш кийин. «Гўзаликчи» кўриб, ўйғониб қайтга, яна камчилигу ташвишларга тўла одати ҳёйтга қайтилади. Энди ўзига зеб берган ярим-яланғоч модель эмас, тақдирни қўшилган инсон билан ҳаёт кечириши керак. Ҳатто пойлоқчиликдан колган ҳис-туйгурлар дилда исён кўтариб турса ҳам борига барака қилиб, индамай кўнишга мажбур.

Гарб, «умуман, гўзаллик танловлари ҳам томошабин, ҳам иштирокчиларни уларнинг психофизиологик «арочиги»дан фориг этишига мўлжалланган», деб ҳисоблайди. Аммо, ҳар бўлганда ҳам вуайеризм ўзбекчилик учун иллат, гуноҳ, айлар. Кексаларимизнинг биргина каломи билан айтганда, вуайеризмдан одамнинг «кўзи очилиб», «бети котади». Бети котиб, кўзи очилгач, ҳали айтганларимиз — ҳурматиз-зат, меҳр-оқибат, уят-андишига жой топилармикан?

Кувондик СИДДИК

МАҚТАНМА F03, ҲУНАРИНГ 03

БИЛСА ҲАЗИЛ...

шахарлик почталари ҳам тўйхонанга киргандарида «төмир драфтар»га биттадан кўй ёздириши. Ўйин-кулгу ва хурсандчиликни алламаҳалгача давом этириши.

Ниҳоят тўй охиirlab, Турсунбой дафтари варакларкан, ўн ҷоғли кўй ёзилган рўйхатга кўзи тушгач, севиниб кетди. Лекин унинг хурсандчилиги узоқка чузилмади. Томоркадаги кўра бўм-буш эди...

Абдулла САИДОВ

КЕЙИНГИ СОНЛАРДА:

Муножот Йўлчиева:

Франциялик мухлислар ҳам мени ўз санъаткорлари деб билишади. Ҳозир Францияга борсам, бемалол юраман. У ерда мени ҳатто кўчада турган посон — полициячилар ҳам танийди. Бир гал аэропортда навбатимиз кутиб турганимизда, бир полициячил, французначалаб, «Сиз кўшиқисиз-а, концертингизга боргандман», деди...

ОҒУФУРУШ ОНА

Жиноят ишлари бўйича Хоразм вилояти суди яқинда хавфли уюшган жиноий гурух устидан адолатли ҳукм чиқарди. Судланувчилар 18 киши. Ачинарли томони шундаки, улардан 11 нафари оила кўрки, ҳаёт қувончи дея эъзозлаб келинаётган мұқаддас зот — аёллар, хотин-қизлардир. Ҳали суд тарихида бундай оиласавий, яқин қариндош-уруғлардан иборат уюшган жиноий гурух устидан ҳукм чиқарилганини ҳуқуқшунослар ҳам, жамоатчилик ҳам эслай олмаса керак...

ОАЖ «AGRO INVEST SUG'URTA»

мижозлари ва ҳамкорларига
куйидаги сүғурта турларини
такдим килади:

- Бахтисиз ҳодисалардан эҳтиёт шарт сүғурта қилиш;
- Гаровга қўйилган мол-мулкларни комплекс сүғурта қилиш;
- Транспорт воситаларини сүғурта қилиш;
- Ипотека кредитларини комплекс сүғурта қилиш;
- Йўлдаги мол-мулкларни (юкларни) сүғурта қилиш;
- Кредитларни сүғурта қилиш;
- Тадбиркорлик таваккалчиларини сүғурта қилиш;
- Лизингга олинган қишилоқ ҳўжалик техникаларини сүғурта қилиш;
- Қишилоқ ҳўжалик маҳсулоти етишириувчи ларинг бўлгуси бошоқли дон экинларидан (бугдой, арпа, сули, жаҳор) кам ҳосил олиши натижасида кўрадиган молиявий зарапларни сүғурта қилиш;
- Қишилоқ ҳўжалик маҳсулоти етишириувчи ларинг пахта экинидан кам ҳосил олиши натижасида кўрадиган молиявий зарапларни сүғурта қилиш.

ОАЖ «AGRO INVEST SUG'URTA» –
бизнесда энг ишончи ҳамкор!

ТЕЛЕФОНЛАРИМИЗ: 273-74-86 (факс),
273-74-69, 273-74-59

Юнусобод тумани ҳокимлиги томонидан 18.05.2005 йилда «GRAF SITY BIZNES» хусусий фирмасига берилган № 001214 сонли юридик шахсни Давлат рўйхатига ўтказиш тўғрисидаги «Гувоҳнома» ва бурчак штампи йўқолганилиги сабабли БЕКОР қилинади.

Муассислар: Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси, Болалар жамғармаси ва «Софлом авлод учун» Ҳалқаро жамғармаси

Фойдаланилмаган кўлбозмалар таҳлил килинмайди, муаллифларга қайтарилмайди, ёзма жавоб берилмайди.	Бош муҳаррир: Норқобил ЖАЛИЛОВ	ОБУНА ИНДЕКСИ – 176
«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Тошкент, Буюк Турон кўчаси, 41-йч. Босишига топшириш вақти – 18:00. Босишига топширилди – 19:00.	Қабулхона: (тел. ва факс) 233-28-20 Мухбирлар: 233-04-35, 234-25-46 Web-site: oilavajamiyat.uz	Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигига 0169-ракам билан 11.01.07да рўйхатта олинган. Буюртма Г – 132. Формати А-3, ҳажми 4 табок. Адади – 12445 Навбатчи – Нигора РАХМОНОВА Мусахих – Сайдагани САЙДАЛИМОВ Сахифаловчилар – Илҳом ЖУМАНОВ, Шерзод БАРОҚОВ
E-mail: oilavajamiyat@mail.ru oilavajamiyat@rambler.ru	Газета таҳририят компьютер базасида терилиди ва саҳифаланди.	ISSN 2010-7609
		1 3 4 5 6 7 8